

22

ONS PLAN VOOR EEN EERLIJK,
GELIJK EN KANSRIJK DEN HAAG

*VERKIEZINGSPROGRAMMA
GROENLINKS DEN HAAG 2022-2026*

VERKIEZINGSPROGRAMMA

92

GROENLINKS
DEN HAAG

VERANTWOORDING EN DANKWOORD

Dit programma is tot stand gekomen dankzij de bijdragen van mensen binnen en buiten GroenLinks Den Haag. We schreven het programma in een tijd waarin we niet altijd even makkelijk fysiek bij elkaar konden komen; toch wisten velen van jullie ons te vinden. Er werd gemaïld, gebeld, gevideobeld: zo hebben we een reeks inspirerende gesprekken met jullie mogen voeren over onze stad.

De afgelopen periode spraken we met mensen die al jaren belangrijke bijdragen leveren aan Den Haag. We spraken organisaties en dienstverleners die een belangrijke rol spelen in het dagelijks leven van zoveel van onze stadsgenoten. Uiteenlopende bijdragers die toch iets gemeenschappelijk hadden: een hart voor Den Haag en een scherpe kijk op wat de stad nog beter maakt.

Dit programma is er ook dankzij de leden van GroenLinks Den Haag; allereerst de leden van de werkgroepen sociaal, inclusief, groen en wonen, en internationaal. We bedanken hen voor hun betrokkenheid en kennis. Maar ook willen we alle andere leden bedanken die ons wisten te bereiken met hun ideeën over onze stad en haar buurten: die hun zorgen en ideeën deelden via vragenlijsten, mails, ledenvergaderingen, reflectiesessies en themabijeenkomsten.

Colofon

Programmacommissie

Ali al Hadaui (voorzitter), Serpil Ates, Marlou Grobben, Daan Kegelaar, Annemarie Rullens, Lieke van Son, Zoë Visser, Emma van Wezenbeek.

Met medewerking van

Hella Prins

Eindredactie

Quirine Reijman (De Zagerij)

Opmaak

Zoë Visser

In opdracht en onder eindverantwoordelijkheid van het bestuur van GroenLinks Den Haag.

INHOUD

DIT IS ONS DEN HAAG	5
STADSKAART	8
1 EEN STAD MET OOG VOOR ELKAAR	10
1.1 Geldzorgen bestrijden	11
1.2 Zorgen voor onze inwoners	13
1.3 Eerlijk werk en inkomen	15
2 EEN STAD MET VOLDOENDE EN BETAALBARE WONINGEN	18
2.1 Wonen is een grondrecht	19
2.2 Meer betaalbare woningen	20
2.3 Gezonde woningen in aantrekkelijke buurten	22
2.4 Duurzaam wonen en behoud van groen	23
3 EEN STAD MET GELIJKE KANSEN VOOR IEDEREEN	24
3.1 Goed onderwijs voor iedereen	25
3.2 Inwoners betrekken	28
3.3 Belang van cultuur en sport	29
4 EEN STAD WAARIN IEDEREEN ZICHZELF KAN ZIJN	32
4.1 Oog voor veiligheid én privacy	33
4.2 Een inclusieve stad	35
5 EEN GROENE STAD VOOR IEDEREEN	38
5.1 Gezonde leefomgeving voor iedereen	39
5.2 Een eerlijke energietransitie	42
5.3 Duurzaam verplaatsen in een groene stad	44
FINANCIËLE PARAGRAAF	48

DIT IS ONS DEN HAAG

GroenLinks is er voor iedereen. We willen er samen met de stad voor zorgen dat Den Haag een plek is waarin mensen samen leven, in plaats van naast en langs elkaar. We kiezen voor een duurzame samenleving waarin we solidair zijn met elkaar en met toekomstige generaties en waarin elke stem gehoord wordt. Want de stad maken we samen en Den Haag is van ons allemaal.

We leven in een tijd van grote crises: de klimaatcrisis, wooncrisis en coronacrisis raken ons allemaal. Het is ook een tijd van groeiend bewustzijn van onze verscheidenheid - in achtergrond, kleur, dagelijkse bezigheden, opleiding, voorkeuren, geaardheid, wensen en dromen - onze stad herbergt heel veel prachtige verschillen. Helaas zien we ook elke dag nog dat we wel allemaal verschillend zijn, maar dat we in het dagelijks leven en in (de uitvoering van) het overheidsbeleid niet allemaal gelijk worden behandeld. Mede dankzij GroenLinks heeft Den Haag stappen gezet naar meer gelijke behandeling en maatwerk voor al die verschillende mensen. Maar er moet nog veel meer gebeuren om echt gelijkheid in verscheidenheid te bereiken. Vanuit de gedachte dat het niet uit mag maken waar je wieg heeft gestaan en dat iedereen gelijk is, pakken we de komende jaren de crises aan.

GroenLinks wil de stad niet verder verdelen, maar juist bij elkaar brengen. We werken aan een toegankelijke en open gemeente, met een betaalbare, gezonde woning en een fijne groene wijk voor iedereen. De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten. Zo bouwen we aan solidariteit van de stad.

We vergroenen onze stad en koesteren onze natuurgebieden, parken, stranden en duinen. Groen is ook nodig nu ons klimaat steeds sneller verandert. Als stad aan zee is Den Haag kwetsbaar voor klimaatverandering. De komende jaren zijn cruciaal om met elkaar, met álle inwoners van Den Haag, in een hoger tempo te verduurzamen en te vergroenen. We bouwen voort op wat de stad al heeft bereikt. De mogelijkheid om te verduurzamen en te vergroenen mag niet afhankelijk zijn van de grootte van je portemonnee of een onwillige huisjesmelker in je VVE. GroenLinks zet in op het tegengaan van energiearmoede en extra aandacht om ook de minder draagkrachtige wijken mee te laten profiteren van de mogelijkheden. Ons doel is én blijft een klimaatneutrale stad in 2030.

Samen maken wij de stad. In óns Den Haag nemen we meedoen en meebeslissen serieus en luisteren we naar iedereen. Dat betekent dat we zoveel mogelijk ruimte geven aan stadsgenoten met goede ideeën via burgerraden en zeggenschap, en door verbindend en transparant bestuur. We zeggen wat we doen en we doen wat we zeggen. Dat betekent ook wat voor de dienstverlening. We brengen de gemeente dichterbij de wijken om zo beter maatwerk te kunnen leveren. De gemeentelijke dienstverlening moet toegankelijk worden voor iedereen. Of het nu gaat om een WMO-aanvraag of om meepraten over een bouwplan: de gemeente neemt steeds de mensen als uitgangspunt, communiceert duidelijk en past zo nodig maatwerk toe. Onnodige regels schaffen we af en regels die noodzakelijk zijn voor een eerlijke, gezonde en duurzame leefomgeving passen we toe en leggen we duidelijk uit. Als het nodig is, treden we op om te bemiddelen of te handhaven. Op deze manier werken we aan het vertrouwen van al onze inwoners en versterken we de betrouwbaarheid van ons stadsbestuur.

De coronacrisis heeft ons allemaal geraakt en heeft ook bestaande ongelijkheden verdiept: sommige mensen zijn harder geraakt dan anderen. GroenLinks zet zich in voor een duurzaam herstel van onze lokale economie en roept op tot solidariteit met diegenen die persoonlijk of qua werk schade hebben opgelopen als gevolg van deze crisis. In ons Den Haag heeft iedereen gelijke rechten: wij zetten ons in voor passend onderwijs voor alle kinderen en jongeren, eerlijke toegang tot de arbeidsmarkt en een inclusieve gezondheidszorg. Elke vorm van uitsluiting is voor GroenLinks onacceptabel. We bestrijden racisme en discriminatie.

Ook de wooncrisis is een gelijkheidscrisis. In de strijd om de beschikbare woningen, drijven speculanten de huizenprijzen op en is er onvoldoende plek voor sociale woningbouw. Dit vergroot de ongelijkheid tussen arm en rijk, tussen jong en oud, tussen starters en doorstromers en tussen kopers en huurders. GroenLinks komt op voor betaalbare woningen voor iedereen. Betaalbare woningen waarin het fijn en goed wonen is. We werken aan gemengde wijken die aantrekkelijk zijn en goed bereikbaar met de fiets en het openbaar vervoer. Wijken met voldoende groen, schone straten, pleinen, parken en ruimte voor cultuur. Met ruimte ook voor nieuwe woonvormen zoals wooncoöperaties en woongroepen, waar ouderen en jongeren op elkaar kunnen bouwen.

Onze leefwereld staat onder druk door klimaatverandering en kansenongelijkheid. We staan als samenleving voor moeilijke keuzes, en wij durven die te maken.

GroenLinks. Dit Is Ons Den Haag.

Mariëlle Vavier, lijsttrekker

Liesbeth Hofs, voorzitter bestuur

Ali Al Hadaui, voorzitter programmacommissie

EEN STAD MET OOG VOOR ELKAAR

Den Haag staat de komende jaren grote sociale uitdagingen te wachten. De coronacrisis heeft grote invloed gehad op onze stad. Inwoners in kwetsbare situaties werden extra hard geraakt. Het is daarom belangrijk dat we elkaar helpen; én dat de gemeente doet wat nodig is. Dan heeft iedereen toegang tot goede en passende zorg en hulpverlening, en kan iedereen in de stad op voldoende inkomen rekenen. Inkomen of opleiding mogen nooit bepalen hoe gezond je bent of hoe oud je wordt. GroenLinks maakt zich daarvoor sterk.

Menselijke maat en vertrouwen

GroenLinks geeft in het stadsbestuur al het goede voorbeeld. Bijvoorbeeld in de keuze voor organisaties waarmee de gemeente contracten afsluit. De menselijke maat en uitgaan van vertrouwen zijn de standaard voor alles wat we doen rond werk, participatie, (jeugd)zorg en gemeentelijke schuldhulpverlening. Dat betekent dat we de privacy van onze inwoners respecteren, ook als zij hulp nodig hebben. We luisteren naar ervaringen en wensen van inwoners, zodat we samen passende oplossingen vinden. We geven de regie terug aan mensen die dat kunnen en willen; we bieden extra steun aan wie het nodig heeft. Zo helpen we mensen die zorg of een inkomen nodig hebben, of ondersteuning bij verduurzaming. Iedereen heeft namelijk recht op een goede kwaliteit

van leven. De mensen staan centraal, niet de beperkende regels.

Eerlijk en rechtvaardig

We hebben al stappen gezet, maar hebben ook nog werk te verrichten. Daarvoor is budget nodig. Voor de jeugdzorg: om alle kinderen en jongeren op tijd te kunnen helpen. Voor de WMO: om mensen goede ondersteuning te bieden. En voor de bijstand: zodat inwoners een toekomst kunnen bouwen die bij hen past. Daarom maken we ons hard voor structureel meer geld van het Rijk en vragen we iets extra's van onze inwoners die het kunnen missen. We versterken ook onze roep om eerlijke en rechtvaardige regels in het sociaal domein.

Ondertussen gaan wij hard aan het werk. We werken aan een stad, waar iedereen de hulp krijgt die nodig is. We werken aan een stad, waar inwoners zich geen onnodige zorgen hebben over gezondheid of geld. We werken samen aan een socialer Den Haag.

WAARVOOR HEBBEN WE ONS INGEZET?

- Tijdens de coronacrisis vroegen wij extra aandacht voor het welzijn van jongeren. Jongeren hebben plekken nodig voor ontmoeting en studie. We vonden ook steun voor een crisisaanpak jeugdwerkloosheid. Daarmee zorgden we dat zoveel mogelijk jongeren werk en inkomen behouden.
- Corona en de maatregelen raakten ook mensen zonder dak of thuis. Voor hen kwam er tijdens de crisis ruimere opvang. Ook zorgden we voor structureel meer en betere maatschappelijke opvang. Daardoor hoefde niemand op straat te slapen en was er passende begeleiding.
- Haagse inwoners met een inkomen tot 130% van de bijstandsnorm hoeven in Den Haag geen eigen bijdrage te betalen voor thuiszorg (abonnementstarief WMO). Daarmee blijft thuiszorg betaalbaar voor iedereen die dit nodig heeft.
- Het beste schuldhulptraject is nu voor iedereen beschikbaar: de 'Klantreis' zorgt voor meer aandacht en meer maatwerk. Hierdoor worden mensen met schulden sneller en beter geholpen.
- We vroegen herhaaldelijk aandacht voor mensen die niet genoeg geld hebben om maandverband of tampons te betalen. Deze menstruatieproducten zijn nu onder andere beschikbaar in openbare toiletten van de gemeente. Dit is een belangrijke stap op weg naar minder schaamte en isolement.

1 Geldzorgen bestrijden

1. Armoede is het resultaat van een oneerlijke verdeling van kapitaal. Mensen met geldproblemen moeten altijd direct passende hulp krijgen. Maar we richten ons ook op structurele oplossingen zoals eerlijke lonen. De gemeente moet daarom per direct een minimumloon van € 14 per uur hanteren voor de eigen medewerkers. Daarnaast stellen we dezelfde eis aan alle organisaties waarmee de gemeente contracten aangaat.
2. Een op de vijf inwoners van Den Haag is minderjarig, en ruim 20% van hen groeit op in een minimahuishouden. Dat is onacceptabel. Armoede blijven we stevig bestrijden. Tegelijk zorgen we ervoor dat deze kinderen zo min mogelijk last hebben van de situatie. De gemeente steunt organisaties die bijvoorbeeld laptops of fietsen regelen voor gezinnen. Voor hulp bij geldproblemen betrekken we het hele gezin. Samen zien we erop toe dat de zorgen van ouders, niet de zorgen van kinderen worden. Met die gezinsgerichte aanpak doorbreken we de keten van problemen die van generatie op generatie worden doorgegeven.
3. Bij problemen met schulden is vroeg bijsturen of ingrijpen is belangrijk; daarbij hebben we extra aandacht voor jongeren. We zorgen dat werkgevers en scholen weten hoe ze problemen kunnen herkennen. Zo helpen ze jongeren aan de juiste informatie en hulp. De gemeente breidt de contacten uit met ontvangers van vaste lasten. Zij zijn belangrijk voor het melden van betalingsachterstanden. Door samenwerking met deze partijen en vroeg ingrijpen voorkomen we afsluiting van energie en huisuitzettingen.

- 4.** Den Haag heeft flinke stappen gezet naar een socialere schuldhulp. We gaan door met de 'Klantreis' en 'Collectief Schuldregelen' voor alle cliënten. In deze trajecten staat de mens centraal, er is één aanspreekpunt die de cliënt het hele traject begeleidt. Onze schuldhulp staat voor nieuwe kansen en een brede aanpak op maat. Vanuit die kracht blijven we vernieuwen met mensen en organisaties in de stad.
- 5.** We moeten beter gebruik maken van geschoolde ervaringsdeskundigen, bijvoorbeeld in de schuldhulp. Daarom willen we dat de gemeente ervaringsdeskundigen met verschillende achtergronden in dienst neemt. Zij kunnen hun collega's adviseren over hoe ze hun service en informatie kunnen verbeteren.
- 6.** De coronacrisis vergrootte verschillen en verergerde kwetsbare situaties. Vooral bij jongeren, zelfstandigen en flexwerkers namen geldzorgen toe. Brede hulpverlening voor deze inwoners met nieuwe geldzorgen moet stapeling van problemen voorkomen. Maatschappelijke organisaties en wijkteams krijgen ruimte om vanuit hun kennis en netwerk ondersteuning te bieden.
- 7.** Een betaalde baan zorgt er helaas niet altijd voor dat je genoeg geld te besteden hebt. De Helpdesk Geldzaken is het eerste aanspreekpunt voor advies bij inkomsten en uitgaven. Naast advies zorgen we dat werkende stadsgenoten in armoede een begeleider krijgen die helpt met het maken van een persoonlijk plan voor bijscholing met een bijdrage uit het Opleidingleenfonds, of die adviseert over ondernemen. Tegelijk moedigen we werkgevers aan om te zorgen voor eerlijke lonen en voldoende uren.
- 8.** Met de Ooievaarspas doen gezinnen met minder geld mee in de stad. We wijzen zoveel mogelijk minimahuishoudens op de pas. Aanvragen en verlengen maken we makkelijker. De pas, en alle voorzieningen die daarbij horen, blijft beschikbaar voor alle gezinnen met een inkomen tot 130% van de bijstandsnorm. Voor gezinnen met inkomens van 130% tot 150% van de bijstandsnorm stellen we de Ooievaarspas beschikbaar tegen een minimale vergoeding.
- 9.** In een op de tien huishoudens heerst menstruatiermoede: daar is soms niet genoeg geld voor maandverband of tampons. Menstruatiermoede vergroot de kans op infecties en zorgt voor sociale uitsluiting. Het aanbod menstruatieproducten op toiletten bij de gemeente maken we structureel en breiden we uit: bijvoorbeeld naar scholen, en cultuur- en sportclubs die zijn aangesloten bij de Ooievaarspas. Cups, (wasbaar) maandverband en tampons zijn daardoor gratis beschikbaar voor wie dat nodig heeft.
- 10.** Den Haag blijft slachtoffers van de toeslagenaffaire helpen: financieel én door pal voor hun rechten te gaan staan, bijvoorbeeld richting het Rijk of schuldeisers.

2 Zorgen voor onze inwoners

- 1.** Onze inwoners in de kwetsbaarste situaties krijgen de beste hulp. Eigen bijdragen moeten betaalbaar zijn, vooral voor inwoners die minder te besteden hebben. We blijven het abonnementstarief WMO (voor bijvoorbeeld thuiszorg) daarom geheel compenseren voor huishoudens met inkomens tot 130 % van de bijstandsnorm. En wanneer mensen klachten hebben, moeten we die serieus nemen. Daarom brengen we de onafhankelijke klachtencommissie voor de WMO terug.
- 2.** GroenLinks wil dat Den Haag stopt met aanbestedingen in de zorg en gaat inkopen naar behoefte. Daarmee maken we passende zorg en samenwerkingen tussen zorgaanbieders eenvoudiger. Wel stellen we hoge eisen aan kwaliteit en werkgeverschap. Die eisen baseren we op sociale, inclusieve en duurzame waarden. We geven er vertrouwen voor terug. We werken goed samen om de beste zorg te regelen, vooral voor de inwoners die dat het hardste nodig hebben.
- 3.** De coronacrisis had grote gevolgen, ook voor jongeren. Ze ervoeren stress of vereenzaamden. Dat komt zeker op jonge leeftijd hard aan. Ook na de coronacrisis blijft hun welzijn een aandachtspunt. We zorgen dat jeugdwerkers de middelen hebben om daarop toe te zien. Met jeugdorganisaties zetten we extra in op voorlichting voor onderwijs en sportclubs. We zorgen dat professionals die met jongeren werken, problemen kunnen signaleren. En we zorgen samen dat psychische problemen bespreekbaar zijn, zodat ook jonge inwoners van Den Haag op tijd hulp durven vragen.
- 4.** Met gemeenten in de regio willen we één rapportagestandaard maken voor de jeugdzorg. Zo verlichten we de administratieve druk voor medewerkers. Landelijk blijven we aandringen op meer budget om de toegang tot de jeugdzorg te verbeteren. Lange wachtlijsten zijn onacceptabel: de wachttijd voor een intake moet terug naar maximaal drie weken. En crisiszorg is altijd direct beschikbaar. Er komt een gemeentelijk onderzoek naar de belangrijkste lokale oorzaken van de wachtlijsten. Daarbij betrekken we de ervaringen van Haagse jongeren en gezinnen. Zo pakken we de problemen doelgericht aan. Want kinderen en jongeren moeten bij hulpvragen op tijd goede zorg krijgen.
- 5.** Als je 18 jaar wordt, verandert er veel. Samen met jeugdorganisaties informeren we jongeren over de veranderingen. Daarbij richten we ons vooral op gezinnen waarvan de ouders de veranderingen niet overzien. Jongvolwassenen leren zo over hun nieuwe rechten en plichten. Voor jongeren die uit de jeugdzorg komen, zorgen we voor een goede overgang. Zij krijgen langer zorg, of hulp bij het vinden van een woning. Want passende zorg of begeleiding mag niet afhangen van een leeftijdsgrens.

- 6.** In de wijken zorgen we voor genoeg ontmoetingsplekken voor alle bewoners van de wijk. Daar is ook ruimte om hulp te vragen en te bieden, bijvoorbeeld bij zorgvragen, geldzaken of digitale opgaven. GroenLinks wil Den Haag als een dementievriendelijke stad op de kaart zetten. Zodat er ook voor inwoners met (beginnende) dementie genoeg activiteiten in de wijk zijn. Zo kunnen zij blijven meedoen in hun eigen buurt.
- 7.** Den Haag is een grote stad, waar veel verschillende mensen wonen. In het aanbod van zorg en hulp moeten we rekening houden met (culturele) verschillen. We gaan zorgen voor duidelijke informatie in verschillende talen. We nemen praktische drempels weg en regelen passend vervoer of tolken. Zo kunnen ook jongeren en ouderen met een migratieachtergrond of een beperking makkelijk professionele hulp vinden.
- 8.** De gemeentelijke afdelingen voor zorg, jeugd, participatie en wonen moeten beter samenwerken. Veel mensen kunnen namelijk hulp gebruiken op meer dan één gebied. Daarom willen we dat ook het aanbod van hulp minder versnipperd is en voegen we de budgetten in het sociaal domein samen. Inwoners ontvangen dan zorg en ondersteuning in één pakket, en krijgen met minder balies en 'schotten' te maken als ze aankloppen bij de gemeente. We blijven voorstander van een integraal persoonsgebonden budget (IPGB). Het IPBG geeft mensen de kans om zelf passende zorg, werk en woonruimte te regelen.
- 9.** Ook mensen zonder vaste slaappleaats moeten zich thuis kunnen voelen in onze stad. We zorgen voor voldoende, veilige plekken in de opvang, zowel overdag als 's nachts, het hele jaar door. Hulp sluit aan bij eigen wensen en doelen. Daarbij gaan we vaker werken vanuit 'Housing First': eerst een woning, zodat iemand vanuit een eigen plek verdere hulp en zorg krijgt. Haagse inwoners die een slaappleaats bieden aan iemand die dakloos is, krijgen een vergoeding. Daarmee compenseren we problemen met de kostendelersnorm. Liever nog zien we dat de kostendelersnorm landelijk afgeschaft wordt. Hoe dan ook benutten we maximaal de mogelijkheden voor gemeenten om maatwerk toe te passen, zeker voor jongeren. We helpen onze stadsgenoten direct, maar werken ook aan structurele, preventieve oplossingen. De actiepunten uit de lopende programma's zijn daarvoor de basis. Bijvoorbeeld zinvolle dagbesteding, het regelen van briefadressen en betere communicatie met de stad.
- 10.** De 90.000 Haagse mantelzorgers zijn onmisbaar. Maar veel mantelzorgers zijn zwaar belast. Invalzorg (respijtzorg) moeten we regelen voordat het te zwaar wordt. We steunen organisaties die mantelzorgers ondersteunen. De waardering voor mantelzorgers kunnen zij eenvoudig aanvragen bij de gemeente; daarbij kunnen zij voortaan ook kiezen voor een geldbedrag. Ondersteuning is er ook voor mantelzorgers die minder gauw om hulp vragen, zoals jongeren of mensen met een migratieachtergrond. We bereiken hen dankzij goede contacten met zorgverzekeraars, zorgmedewerkers, scholen en werkgevers.

- 11.** Tegen huiselijk geweld, ouderen- en kindermishandeling treden we tijdig en stevig op. We helpen betrokken organisaties met goede samenwerking en uitwisseling van informatie. Scholen, het CJG en wijkagenten krijgen een vast aanspreekpunt vanuit Veilig Thuis, die contactpersoon adviseert over signalering en aanpak. Bij hulpverlening is aandacht voor de omgeving, zoals machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen. We willen ook voorkomen dat huiselijk geweld doorwerkt in nieuwe generaties. De begeleiding van slachtoffers is daarom gezinsgericht.
- 12.** Wanneer mensen dankzij urgentie een woning vinden in een andere gemeente, moet dat probleemloos verlopen. Zorg en hulp moeten zonder onderbreking beschikbaar zijn; dat vereist een goede overdracht. Daarover gaat Den Haag betere afspraken maken met andere gemeenten in de regio.
- 13.** Met een 'Social impact bond' steekt een bedrijf geld in plannen van de gemeente. Zo heeft de gemeente extra budget om gezinnen te helpen. In Den Haag hebben we al goede ervaringen opgedaan met het Sociaal Hospitaal. Daarbij kwam er écht maatwerk voor gezinnen met problemen, die daardoor (onmisbare) zekerheid kregen over geld en wonen. We breiden dit uit. Zo kunnen we blijven vernieuwen en verbeteren we onze service naar Haagse inwoners.
- 14.** Ook mensen zonder papieren hebben recht op toegang tot basisbehoeften. We houden de Haagse bed-bad-broodvoorziening open. Ook steunen we organisaties die mensen zonder papieren helpen met voedsel, veiligheid en begeleiding.

3 Eerlijk werk en inkomen

- 1.** Veel lokale ondernemers hebben tijdens de coronacrisis het werk moeten neerleggen. Horeca, evenementen, cultuur, sekswerk en non-food winkels zijn daardoor hard geraakt. De gemeente helpt zoveel mogelijk mensen aan het werk te houden. We scheppen extra kansen voor mensen met een kwetsbare plek op de arbeidsmarkt zoals jongeren en flexwerkers. We zorgen ook dat inwoners en bezoekers hun weg terugvinden naar ondernemers en onze (binnen)stad. Daarbij geven we ruimte aan vernieuwende ideeën van ondernemers en bewoners uit de buurt.
- 2.** Arbeidsmigranten hebben recht op betere omstandigheden. De huidige situatie is onaanvaardbaar. Met omliggende gemeenten en verantwoordelijke organisaties verbeteren we het toezicht op veilige werkplekken, woonruimtes en goede gezondheid. Daarbij pakken we problemen aan bij de bron, zoals kwaadwillige uitzendbureaus. Europese arbeidsmigranten die dat willen, krijgen toegang tot voorzieningen voor integratie en inburgering.

- 3.** Voor goede zorg, onderwijs en de energietransitie heeft Den Haag goed opgeleid personeel en vakmensen nodig. We helpen werkgevers in deze drie sectoren om personeelstekorten tegen te gaan. Omscholing en zij-instroom naar deze beroepen moedigen we extra aan.
- 4.** GroenLinks strijdt voor werk met eerlijke voorwaarden en wil dat de gemeente als werkgever het goede voorbeeld geeft. Werknemers van de gemeente krijgen fatsoenlijke voorwaarden en een vast contract zodra het kan. De gemeente zet alleen uitzendkrachten of detachering in als het echt niet anders kan. Ook alle receptionisten, schoonmakers en beveiligers komen rechtstreeks bij de gemeente in dienst. Binnen alle gemeentediensten blijven we werken aan een veilige en inclusieve werkcultuur.
- 5.** We willen dat de gemeente alleen zaken doet met duurzame organisaties die goede werkgevers zijn. Waar mogelijk, werken we met Haagse ondernemers. We verwachten dat lokale bedrijven en organisaties teruggeven aan de stad. We houden daarom ook vast aan 5% Social Return op opdrachten van de gemeente. Met Social Return zorgen opdrachtnemers dat werkzoekenden een baan of stageplek vinden; daarmee maken we plek voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.
- 6.** Mensen met een arbeidsbeperking mogen in Den Haag niet buiten de boot vallen. Daarom verhogen we bijvoorbeeld het aantal beschutte werkplekken flink. Zo is er voldoende werk in passende omstandigheden. In de coronacrisis vonden mensen in de banenafpraak minder makkelijk werk. We zorgen ervoor dat zij zo snel mogelijk weer aan de slag kunnen bij gemeente en bedrijven. Met de STiP-regeling gaan we door. Daardoor kunnen mensen werkervaring opdoen, terwijl de werkgever geld krijgt om de werkplek in te richten. We steunen bedrijven die passende leer-werkplekken bieden aan studenten met een beperking.
- 7.** We omarmen het idee van een basisinkomen. We starten pilots, waarmee we onderzoeken welke manier het beste bij Den Haag past.
- 8.** Hulp uit de Participatiewet is toegankelijk voor wie het nodig heeft. Voor jongeren met meerdere problemen die bijstand aanvragen, geldt nu een wettelijk verplichte zoekperiode van vier weken. Daarin moeten zij proberen werk of een opleiding te vinden. GroenLinks Den Haag wil die zoekperiode overbruggen met een voorschot. In die periode houdt een begeleider contact, tot en met de officiële aanvraag. De hulp past altijd bij de eigen krachten en wensen. Dat kan een STiP-baan zijn, 'Ondernemend uit de bijstand' of omscholing met hulp uit het Opleidingleenfonds. En voor studenten met recht op bijstand is een baan van 12 werkuren per week het maximum.

- 9.** Het Werkoffensief +500 helpt extra veel mensen uit de bijstand naar werk. Met dit programma gaan we daarom door, waarbij we nog meer inzetten op goede begeleiding en hulp. We erkennen ook dat het niet bij iedereen kan lukken. We waarderen daarom ook andere vormen van dagbesteding dan enkel een betaalde baan.
- 10.** Inwoners met uitkeringen mogen niet gestraft worden voor een kleine gift of incidentele bijverdienste. Mensen die aan het werk willen, verdienen zekerheid over hun inkomen. Daarom zijn wij voor een bijverdienpremie voor mensen in de bijstand die deeltijd werken. Met die premie mogen zij een deel van hun salaris behouden, zonder gevolgen voor de uitkering. Het verruimde giftenbeleid van onze stad blijft de standaard. Die biedt jaarlijks ruimte voor bijverdiensten en vrijstellingsopties bij bijzondere giften. Dat geeft rust. Want Haagse inwoners die elkaar helpen, straffen we niet.
- 11.** We helpen zoveel mogelijk mensen in Den Haag economisch zelfstandig te worden. Daarbij nemen we extra maatregelen voor vrouwen en (alleenstaande) moeders. De acties uit het programma 'Gelijke kansen voor Haagse vrouwen' breiden we uit. Met werkgevers zorgen we voor goede voorzieningen om werk en zorg te kunnen combineren. We gebruiken pilots voor het basisinkomen om de economische waarde van zorgtaken zichtbaar te maken. Want onbetaald werk, is ook werk.
- 12.** Arbeidskrachten van 50 jaar en ouder hebben veel waarde voor organisaties. Tegelijkertijd komen ze vaak lastiger aan een nieuwe baan. Daarom onderzoeken we hoe we de positie van oudere arbeidskrachten in Den Haag kunnen verbeteren. We helpen werkgevers om de kennis, ervaring en loyaliteit van deze groep op waarde te schatten en te benutten.
- 13.** Ook onbetaalde inspanningen hebben waarde. Veel inwoners van Den Haag werken hard om de buurten in onze stad prettiger te maken. Deze en andere vrijwilligers krijgen altijd onze waardering en steun. De gemeente zorgt dat zij hun taken goed kunnen uitvoeren, met voldoende middelen en ruimte voor nieuwe ideeën.
- 14.** Den Haag heeft een hoop te bieden, dat zien ook bezoekers en toeristen. Toerisme mag echter nooit een bedreiging vormen voor de natuur, of voor de leefbaarheid voor onze eigen inwoners. Daarom richten wij de citymarketing op de spreiding van bezoekers: over de verschillende seizoenen én over verschillende plekken in de stad. Ook zorgen we voor scherpe regulering van het aantal hotelkamers.

EEN STAD MET VOLDOENDE EN BETAALBARE WONINGEN

2

Wonen is een grondrecht. Maar dit is voor steeds minder mensen vanzelfsprekend. Studenten kunnen geen kamer vinden. Starters zitten vast in dure huurwoningen en moeten op de woningmarkt concurreren met beleggers. De wachtlijst voor een sociale huurwoning is opgelopen tot meer dan zes jaar. De woningbehoefte verandert, mensen wonen vaker alleen, scheiden vaker en ouderen blijven langer thuis wonen. Voor ouderen zijn er onvoldoende woningen waarin zij comfortabel en onafhankelijk oud kunnen worden. De afgelopen jaren is er structureel te weinig geïnvesteerd in het onderhoud van sociale huurwoningen, waardoor mensen in slechte woningen wonen, in een ongezonde leefomgeving. De ongelijkheid tussen arm en rijk, tussen jong en oud en tussen geboren Hagenaars en nieuwkomers is groter geworden.

Eerlijke woningmarkt

De wooncrisis is het gevolg van jarenlang rechts woonbeleid. Wonen is een markt geworden waar vooral mensen met veel geld en beleggers de ruimte hebben. Door politieke keuzes zoals de verhuurderheffing is de sociale woningvoorraad afgebroken. Kopen wordt steeds moeilijker behalve voor degenen die geld hebben. De rest is aangewezen op huurwoningen met steeds hogere huurprijzen en tijdelijke, flexibele huurcontracten. De rekening wordt betaald door de mensen met de lage- en middeninkomens. In de afgelopen periode is met GroenLinks in het college een aantal vooruitstrevende maatregelen genomen om de ongelijkheid op de woningmarkt tegen te gaan, maar er is meer nodig.

Gemengde wijken

GroenLinks wil dat er voor alle Hagenaars weer een plek is in de stad. Ook voor degenen die het moeilijk hebben zoals daklozen en vluchtelingen. De woningmarkt mag niet langer een bron zijn van ongelijkheid en segregatie tussen arm en rijk, maar moet rechtvaardig zijn en bijdragen aan ontmoeting en wederzijds begrip. We bouwen aan mooie en gemengde wijken met woningen voor alle inkomens. Wijken die aantrekkelijk zijn en goed bereikbaar, met voldoende groen, onderwijs, cultuur en openbaar vervoer. Waar plek is voor nieuwe woonvormen zoals wooncoöperaties en woongroepen waar ouderen en jongeren op elkaar kunnen bouwen.

Regie terugpakken

GroenLinks wil dat de overheid de regie op de woningmarkt terugpakt. Dat doen we door te reguleren waar we kunnen en te zorgen dat er overal in de stad betaalbare woningen worden bijgebouwd. Ondertussen pleiten we op nationaal niveau voor de juiste wet- en regelgeving: een zelfbewoningsplicht, een verhuurdersvergunning en de afschaffing van de verhuurderheffing.

GroenLinks wil zoveel mogelijk woningen toevoegen in de stad, zodat we natuur behouden en de reisafstanden beperken. We bouwen woningen voor wie de tekorten het grootst zijn: sociale huur en betaalbare koopwoningen voor starters, doorstromers en passende woningen voor ouderen.

WAARVOOR HEBBEN WE ONS INGEZET?

- De Haagse woningvoorraad wordt beter beschermd. De zelfbewoningsplicht voor nieuwbouw is ingevoerd, waardoor nieuwbouwwoningen niet meer kunnen worden opgekocht door beleggers. Hiermee geven we de mensen die het nodig hebben een eerlijkere kans om een woning te bemachtigen. Daarnaast is het niet meer toegestaan om woningen onbeperkt te verhuren via platforms als Airbnb.
- Ons initiatiefvoorstel om verkamering aan banden te leggen is overgenomen in de nieuwe huisvestingsverordening. Hierdoor kunnen we overbewoning beter aanpakken waardoor onze wijken leefbaarder worden.
- We hebben ons hard gemaakt voor het realiseren van 30% sociale woningbouw bij alle nieuwbouwprojecten, waarmee we ook het taboe op het bouwen van sociale huurwoningen op het zand doorbroken hebben.
- Haagse gebouwen en wijken worden duurzamer en groener. Ook beschermden we groen in de stad, bijvoorbeeld door het stadspark Sunny Court en het plantsoen aan de Mozartlaan te behouden.
- We zorgden ervoor dat bewoners meer inspraak hebben bij bouwprojecten in hun wijk, zoals de Dreven, Gaarden en Zichten in Zuidwest. Hierdoor voelen bewoners zich meer betrokken en kunnen ze echt meepraten over de ontwikkelingen in hun wijk.

1 Wonen is een grondrecht

- 1.** Starterswoningen mogen niet meer worden opgekocht door investeerders die ze voor veel geld verhuren of doorverkopen. We passen de opkoopbescherming toe voor de bestaande goedkope en middeldure woningen in Den Haag. Op nationaal niveau pleiten we voor een zelfbewoningsplicht voor de goedkope en middeldure woningen.
- 2.** Ook voor nieuwbouw blijft de zelfbewoningsplicht gelden en houden we vast aan een huurplafond waardoor middeldure huurwoningen betaalbaar blijven.
- 3.** Particuliere en sociale huurders komen regelmatig in het gedrang, omdat zij hun rechten niet kennen of die niet kunnen verdedigen. Alle huurders moeten hulp kunnen inschakelen om hun rechten te verdedigen. Het huurteam van de gemeente wordt versterkt met voldoende capaciteit om alle huurders te ondersteunen, zowel in de sociale als in de vrije huursector.
- 4.** De gemeente moet kunnen optreden tegen misstanden in de verhuur zoals discriminatie, overbewoning, slecht onderhoud en extreem hoge huurprijzen. GroenLinks wil daarom een verplichte verhuurdersvergunning voor alle huurwoningen in Den Haag.

- 5.** In wooncoöperaties zijn bewoners gezamenlijk eigenaar van de woningen. Daardoor kunnen ook mensen met een laag of middeninkomen meer zeggenschap krijgen over hun woning en woonomgeving en blijft de huur laag. GroenLinks wil dat de gemeente de komende vier jaar tien locaties beschikbaar stelt tegen lagere prijzen en wooncoöperaties ondersteunt met een wooncoöperatiefonds. Voorbeelden van locaties zijn het Bronovo en het oude Rode Kruis ziekenhuis. We doen onderzoek naar meer geschikte locaties.
- 6.** De woonsituatie van arbeidsmigranten is in veel gevallen volstrekt onacceptabel. Het maken van regionale afspraken moet nu echt gaan leiden tot meer en betere huisvesting van arbeidsmigranten. Werk en wonen moet gescheiden worden, zodat arbeidsmigranten hun rechten als huurder kunnen verdedigen, zonder angst om hun baan te verliezen. Samen met belangenorganisaties, vakbonden en het huurteam ondersteunen we arbeidsmigranten hierin via passende kanalen en in hun eigen taal. We versterken de pandbrigade om ook onaangekondigde controles uit te kunnen voeren.
- 7.** We stellen tijdelijk woningen beschikbaar voor wie de nood het hoogst is: studenten, dakloze en thuisloze mensen, uitstromers uit de jeugdzorg en arbeidsmigranten. We stimuleren grondeigenaren om flexibele woningen en tiny houses toe te staan. Flexibele woningen zijn verplaatsbaar of demontabel en kunnen daarom ingezet worden op grond die tijdelijk niet gebruikt wordt.
- 8.** We hebben aandacht voor mensen die uitstromen uit een kwetsbare situatie zoals de maatschappelijke opvang en jeugdzorg. Er zijn te weinig woningen voor zorgdoelgroepen en jongeren uit de jeugdzorg. De komende jaren komen er 500 woningen bij met bijpassende begeleiding. We zorgen voor een goede spreiding in de wijken en over de stad en betrekken de buurt intensief om de huisvesting vorm te geven.

2 Meer betaalbare woningen

- 1.** Om het woningtekort op te lossen zijn er veel meer woningen nodig voor de lage en middeninkomens. GroenLinks stelt als voorwaarde dat alle nieuwbouw voor minimaal 40% uit sociale huur en voor 40% uit middeldure huur en koop bestaat. Daarmee voorkomen we dat er alleen dure woningen worden bijgebouwd, omdat die het meest opleveren. We zetten de gemeentelijke grondpositie in om de bouw van sociale en middelhuis af te dwingen en leggen dat vast in een doelgroepenverordening.
- 2.** We maken met woningcorporaties de afspraak dat zij geen huurwoningen verkopen.

- 3.** Nieuwbouw moet altijd één op één samengaan met aanleg van OV-voorzieningen en fietspaden. Gebieden in de stad die we ontwikkelen en verdichten, zoals CID, Den Haag Zuid-West en De Binckhorst krijgen voldoende voorzieningen, zoals scholen, zorgaanbod en winkels. Daarmee beperken we ook het verkeer in de stad.
- 4.** Met het sluiten van een Stadsakkoord versterken we de regie van de gemeente op de woningbouw. In een akkoord met bouwers, woningcorporaties, ontwikkelaars, investeerders en institutionele beleggers maken we afspraken over het aantal woningen, het type, de grootte, onder welke voorwaarden verdichting kan plaatsvinden én wat de bijdrage aan de woonomgeving is.
- 5.** GroenLinks is vóór verdichting van de stad, zodat we geen natuur buiten de stad hoeven op te offeren en we de reisafstanden en dus het energiegebruik kunnen beperken. De groei en verdichting van de stad moeten echter wel passen bij de Haagse wijken en buurten. De ingezette verdichting rondom de grote stations, De Binckhorst en Den Haag Zuid-West zetten we door. De “postzegelgebiedjes” in bestaande wijken willen we beschermen door daar geen extra bebouwing toe te staan. Deze stukjes stad moeten beschikbaar blijven en ontwikkeld worden voor groen en waterberging.
- 6.** Er moet ruimte zijn voor alle inkomensgroepen in de wijk. In buurten of wijken met vrijwel uitsluitend sociale huurwoningen, voegen we woningen uit het middensegment toe. In de wijken met overwegend woningen in het dure segment voegen we sociale huurwoningen en starterswoningen toe. We doen dit om de doorstroming binnen de wijk te bevorderen, zodat bijvoorbeeld ouderen kunnen doorstromen naar een kleinere woning met de juiste voorzieningen en dat gezinnen binnen hun eigen wijk naar een grotere woning kunnen verhuizen.
- 7.** Het aantal personen per huishouden neemt al jaren af. Dit vraagt om meer kleinere en betaalbare woningen. Met de maatregelen om verkamering van betaalbare woningen tegen te gaan, geven we starters meer kansen ten opzichte van beleggers. Tegelijkertijd zijn er in de stad grotere woningen en bedrijfspanden die nu niet worden benut en is er een enorme vraag naar kleinere woningen en studentenkamers. Het beter benutten van de bestaande woningen helpt om deze woningnood op te lossen. Zeer grote woningen kunnen geschikt worden gemaakt voor meerdere kleinere huishoudens tot drie personen. We staan dit alleen toe op plekken waar de leefbaarheid niet onder druk staat en op voorwaarde dat de gemeente de woningen kan beschermen voor opkoop en verhuur door een zelfbewoningsplicht. De nieuwe woningen moeten minimaal voldoen aan de Standaard voor woningisolatie. In het geval van verhuur mag de huur niet hoger zijn dan het huurpuntenstelsel voorschrijft. Deze voorwaarden worden opgenomen in de vergunning.

- 8.** Veel ouderen wonen soms noodgedwongen in grote woningen die veel onderhoud vragen. We helpen ouderen wanneer zij een deel van hun woning willen verhuren aan een jongere die een helpende hand kan bieden. Het verhuren van een kamer moet mogelijk zijn voor iedereen die wat ruimte over heeft, zonder bang te hoeven zijn voor boetes of korting op een (bijstands)uitkering,
- 9.** Wanneer we woningen toevoegen aan een wijk, zorgen we dat de hoeveelheid groen behouden blijft. De ruimte voor de auto wordt ingeperkt en we verbeteren de wijk met voorzieningen zoals onderwijs, zorg, cultuur, beweging en economische bedrijvigheid.
- 10.** We gaan op zoek naar panden die al lang leeg staan zoals bedrijfs- en kantoorpanden. Thuiswerken wordt bij steeds meer organisaties gestimuleerd waardoor kantoren (deels) leeg staan. We maken deze leegstaande panden geschikt voor bewoning, te beginnen met gebouwen die gemeente Den Haag in beheer heeft. Samen met de buurtbewoners maken we een plan om de panden bruikbaar te maken voor woningen, startende ondernemers, kunstenaars of maatschappelijke initiatieven. We stimuleren en steunen initiatieven onder andere via Centrum Groepswonnen met subsidieregelingen of door wijzigingen in het bestemmingsplan. We stellen een leegstandsverordening in die eigenaren verplicht om leegstand van langer dan drie maanden te melden. Bij langdurige leegstand wordt kraken gedoogd.
- 11.** We maken het aantrekkelijk voor ouderen om door te stromen naar een passende en betaalbare woning die beter aansluit op hun (toekomstige) zorgbehoefte. We stimuleren de ontwikkeling van woonzorgcombinaties, waarbij zelfstandig wonen wordt gecombineerd met passende zorg. We ontwikkelen een integrale aanpak samen met ouderenorganisaties, woningcorporaties, zorgorganisaties, particuliere verhuurders en makelaars.
- 12.** Het wonen in collectieve woonvormen is aantrekkelijk voor mensen die graag in kleinere gemeenschappen willen wonen, waaronder ouderen. We stimuleren de ontwikkeling van collectieve woonvormen.

3 Gezonde woningen in aantrekkelijke buurten

- 1.** De ongelijkheid tussen delen van de stad is groot. GroenLinks wil af van losse projecten en wil structureel investeren in de wijken. In alle wijken van Den Haag is er perspectief op doorstromen naar een andere woning, op onderwijs en op werk. Ook initiatieven zoals Pand ZuidWest en Allekanten die bijdragen aan de samenleving en de kansen voor bewoners, verdienen structurele ondersteuning en financiering.

- 2.** Gemengde wijken met diverse woonvormen maken de stad dynamisch en brengen mensen dichters bij elkaar. In alle wijken kunnen mensen met een laag of middeninkomen een woning vinden. We beschermen ontmoetingsplekken zoals bibliotheken en buurthuizen.
- 3.** Woningcorporaties hebben te weinig middelen om hun woningen te onderhouden, verduurzamen en voldoende woningen bij te bouwen. We pleiten op nationaal niveau voor het afschaffen van de verhuurderheffing zodat woningcorporaties weer kunnen zorgen voor voldoende betaalbare en goede woningen in aantrekkelijke wijken.
- 4.** We willen dat bewoners weer trots zijn op hun wijk. Om aan te sluiten bij wensen, ideeën en behoeften van de bewoners maken we budget beschikbaar voor 'mijn wijk'-projecten. Hierin gaan we samen met de bewoners in de wijken aan de slag met onderhoud en vernieuwing van de wijk, bijvoorbeeld door het starten van een Wijkbedrijf. Daarmee stimuleren we ook sociale contacten tussen bewoners.
- 5.** GroenLinks zorgt dat inwoners altijd een belangrijke stem krijgen bij nieuwe ontwikkelingen in de stad. We zorgen dat ook de bewoners in aangrenzende buurten worden betrokken die gevolgen ervaren van de nieuwbouw.

4 Duurzaam wonen en behoud van groen

- 1.** Nieuwe woningen kunnen al gemakkelijk duurzaam en aardgasvrij worden gebouwd. Behoud van natuur staat voorop en we bouwen zoveel mogelijk met bestaande en natuurlijke bouwmaterialen. Door passend bij de stijl van Den Haag te bouwen, behouden de woningen en de buurten hun waarde in de toekomst.
- 2.** Wanneer huurwoningen overgaan op een warmtenet, worden de bewoners op een laagdrempelige manier geholpen met het gebruik en krijgen zij advies op maat voor energiebesparing.
- 3.** Op alle daken van de sociale huurwoningen komen zonnepanelen waar de huurders direct van profiteren.
- 4.** Particuliere eigenaren in een VvE kunnen meedoen met de verduurzaming door de woningcorporatie. We helpen met het maken van plannen en stellen subsidies beschikbaar.
- 5.** Verhuurders in de vrije huursector worden verplicht hun woningen uiterlijk in 2030 te isoleren volgens de Standaard voor woningisolatie.

EEN STAD MET GELIJKE KANSSEN VOOR IEDEREEN

3

Iedereen heeft recht op gelijke kansen om mee te denken en mee te doen in Den Haag. We hebben hierin al stappen gezet, maar er kan nog veel worden verbeterd.

Onderwijs van goede kwaliteit

Onderwijs is belangrijk voor het tegengaan van ongelijkheid. Centraal staat dat álle Haagse kinderen onderwijs van goede kwaliteit krijgen. Maar het groeiende lerarentekort in Den Haag vormt een risico. We zetten ons in om het lerarentekort tegen te gaan. Daarnaast zitten er nog steeds kinderen thuis, omdat er voor hen geen passend onderwijs is. We zorgen voor onderwijs waarin voor iedereen een plek is. We hebben hierbij oog voor een goede aansluiting op de arbeidsmarkt.

Meebeslissen en meedoen

Om écht mee te kunnen doen en te denken, willen we Haagse inwoners meer invloed geven dan eens in de vier jaar bij de verkiezingen. We vinden het belangrijk dat alle Haagse inwoners het hele jaar door hun ideeën en plannen kunnen delen én uitvoeren. Via burgerberaden gaan we belangrijke onderwerpen met inwoners bespreken en hen zo een stem geven. Ook breiden we de deelname van kinderen uit, omdat wij vinden dat zij ook het recht hebben mee te denken over hun toekomst. De deelnemende volwassenen en kinderen zijn representatief voor de inwoners van Den Haag.

Toegankelijke stad

Alle Haagse inwoners moeten kunnen sporten en genieten van het kunst- en culturaanbod dat Den Haag rijk is. Zo ontmoeten en inspireren inwoners elkaar. Daarvoor moet de toegankelijkheid van de sport-, kunst- en cultuursector beter. Dat betekent toegankelijke gebouwen, sportfaciliteiten en prijzen. Maar ook een warme, open en waarderende houding en instelling. Dit willen we stimuleren door de bezuinigingen in de cultuursector terug te draaien en te blijven investeren. Hierbij hoort ook het bieden van ruimte aan kunstenaars, zodat zij de vrijheid en mogelijkheid hebben om zich creatief te uiten. Zo werken we aan een inspirerende en gezonde stad.

WAARVOOR HEBBEN WE ONS INGEZET?

- We zetten ons in om ongelijkheid in het onderwijs te bestrijden. Zo gaan we onder advisering van leerlingen in groep 8 tegen. Via Stichting Leergeld kwamen er laptops beschikbaar voor kinderen die opgroeien in gezinnen met weinig geld. Zo kunnen alle kinderen (thuis)onderwijs volgen.
- We zetten ons in voor een stad die sociaal, fysiek en digitaal toegankelijk is voor alle inwoners. We schreven daarom samen met andere partijen de inspiratienota '100% Toegankelijk'. Zo willen we ervaringsdeskundigen vooraf betrekken bij het maken van beleid.
- De taken en activiteiten van het gesloten Humanity House worden overgenomen door andere Haagse organisaties. Zo blijft er in Den Haag aandacht voor de verhalen van mensen in conflicten of onvrijheid.
- We willen de creativiteit van de culturele sector graag nog meer inzetten voor de stad. Op ons initiatief is de cultuursector betrokken bij het verbeteren van de leefbaarheid en kwaliteit van gebiedsontwikkelingen in Den Haag.
- In het integratiebeleid is de focus verlegd van het vooral benoemen van de verantwoordelijkheid voor nieuwkomers naar een inzet op meer verbinding. De gemeente ondersteunt dan ook meer initiatieven die verbinding en ontmoeting tussen alle Haagse inwoners aanmoedigen.

1 Goed onderwijs voor iedereen

- 1.** Investeren in de ontwikkeling van leerkrachten en het aantrekken van voldoende leerkrachten voor het Haagse onderwijs is belangrijk. Daarom willen we, net als in Rotterdam, een Haagse Lerarenbeurs invoeren. Zo kunnen we Haagse leraren aanmoedigen om zich te blijven ontwikkelen. Ook ondersteunen we initiatieven om het lerarentekort tegen te gaan, zoals 'Samen voor de Haagse Klas'. Zo blijven we de kwaliteit van het onderwijs verbeteren.
- 2.** Startende leraren verlaten vaak al tijdens of kort na het afronden van hun opleiding het onderwijs. We willen uitval van deze leerkrachten voorkomen, omdat het Haagse onderwijs hen keihard nodig heeft. Daarom zorgen we voor genoeg bovenschoolse coaches die leraren in het basis- en voortgezet onderwijs kunnen begeleiden, om talent voor de klas te behouden.
- 3.** Alle kinderen en volwassenen verdienen gelijke kansen in het onderwijs. Daarom gaan we onder advisering tegen en moedigen we brede brugklassen aan. Ook investeren we extra in scholen met veel leerlingen die meer ondersteuning nodig hebben. De afschaffing van de verplichte ouderbijdrage mag niet leiden tot kansenverschillen tussen 'rijke' en 'arme' scholen, maar moet juist leiden tot meer gelijkheid.

- 4.** Steeds meer leerlingen volgen bijles en huiswerkbegeleiding buiten hun gewone lesuren om. Dit zorgt voor ongelijke kansen, omdat bijles niet voor alle leerlingen betaalbaar is. Subsidies moeten daarom zo veel mogelijk besteed worden aan het verbeteren van het reguliere onderwijs en niet aan commerciële bedrijven. Het onderwijs moet goed genoeg zijn, zodat kinderen geen bijles nodig hebben.
- 5.** We gunnen leerlingen de kans om te leren met en van leerlingen van andere scholen in Den Haag. Daarom moedigen we samenwerking tussen openbare en bijzondere scholen aan. Buurtscholen kunnen samen zorgen voor een breed aanbod van activiteiten na schooltijd.
- 6.** Goede samenwerking tussen kinderopvang, jeugdzorg en primair onderwijs is belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen. Daarom zetten we ons in voor brede scholen. De gemeente helpt zo nodig bij het onderhouden van deze samenwerking.
- 7.** Alle kinderen verdienen goede voorschoolse educatie, omdat dit hen helpt in hun ontwikkeling. We streven ernaar dat alle kinderen vanaf twee jaar naar een peutergroep of kinderopvang in de buurt gaan. Daarom investeren we in de opleiding van medewerkers op de kinderopvang, crèches, peuterspeelzalen en kinderdagverblijven, bijvoorbeeld via het Opleidingleenfonds. Ook bieden we ouders en verzorgers hulp bij het aanvragen van kinderopvangtoeslag.
- 8.** In Nederland gaan kinderen en jongeren met een beperking vaker van school zonder hun diploma te halen. We maken, waar mogelijk samen met deze jongeren, plannen om ook hen passend onderwijs te bieden.
- 9.** We investeren in duurzame schoolgebouwen. Alle nieuwe gebouwen worden energieneutraal gebouwd en bestaande gebouwen maken we zo duurzaam mogelijk. De luchtkwaliteit op alle Haagse scholen moet goed zijn. We zorgen voor meer groene, groenblauwe en toegankelijke schoolpleinen.
- 10.** Elk kind krijgt onderwijs over natuur. De gemeente helpt basisscholen om natuurelementen te integreren in het reguliere onderwijsaanbod en zorgt dat kinderen in de hele stad op korte afstand zijn van een natuurspeeltuin.
- 11.** In het Haagse onderwijs willen we dat gelijke behandeling tussen mannen en vrouwen voldoende aandacht krijgt. We werken met schoolbesturen samen om te voorkomen dat stereotype man-vrouwverhoudingen in het lesmateriaal terug te vinden zijn. Seksuele voorlichting moet niet alleen over biologie gaan, maar ook over seksuele vrijheid, seksuele diversiteit en het herkennen, bespreekbaar maken en voorkomen van grensoverschrijdend gedrag.

- 12.** Elke student verdient een passende stageplek. Daarom zetten we ons in voor een goede samenwerking tussen de gemeente, mbo's, bedrijven en organisaties, waaronder multiculturele studenten- en jongerenverenigingen. Hierbij kijken we ook naar een goede balans tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. We gaan discriminatie bij sollicitaties voor stageplekken actief tegen, door scholen meer te betrekken bij de indeling van de stageplekken en door bedrijven via trainingen bewust te maken van vooroordelen.
- 13.** We gaan laaggeletterdheid en laaggecijferdheid actief tegen door te zorgen voor goed taal- en rekenonderwijs in het basis- en voortgezet onderwijs. Ook houden we in onze aanpak rekening met verschillen tussen wijken. We willen de samenwerking tussen de betrokken gemeenteafdelingen verbeteren, zodat de ondersteuning sneller op de juiste plek komt. Daarnaast zorgen we voor voldoende plekken om taal en rekenen te oefenen in de wijk, zoals in buurthuizen.
- 14.** Ook studenten met een functiebeperking moeten zonder zorgen over geld kunnen studeren. Daarom verhogen we de individuele studietoeslag voor alle leeftijden naar 300 euro per maand. We zorgen voor goede communicatie hierover, samen met studentenorganisaties en onderwijsinstellingen.
- 15.** In Den Haag studeren steeds meer internationale studenten. Het is voor hen vaak lastig om een goede en betaalbare kamer of woning te vinden. Daarom moeten onderwijsinstellingen die internationale studenten aannemen, ook zorgen voor huisvesting voor deze studenten. De gemeente ondersteunt hen waar nodig, bijvoorbeeld met goede voorlichting over hun rechten als huurders.
- 16.** Het is ook belangrijk dat volwassenen die slechthorend of doof zijn onderwijs kunnen volgen. Daarom geven we subsidie aan volwassenen die nu geen recht hebben op een tolk tijdens hun opleiding.
- 17.** Het gebruik van internet en andere (sociale) media kan risicovol zijn. Daarom willen we dat kinderen, jongeren en ouderen kunnen leren over de mogelijkheden en risico's. We moedigen lessen over mediawijsheid aan in het basis-, voortgezet en speciaal onderwijs. Ook cursussen in buurthuizen moedigen we aan.

2 Inwoners betrekken

- 1.** We vinden het belangrijk dat inwoners een stem hebben in hoe het gemeentegeld uitgegeven wordt. Daarom kijken we of we het gebruik van wijkbudgetten kunnen verbeteren en uitbreiden naar andere wijken. We houden in de aanpak rekening met de verschillen tussen wijken en hebben extra oog voor wijken waarin bewoners de gemeente minder makkelijk zelf (kunnen) benaderen.
- 2.** Ideeën, ervaringen en klachten van inwoners worden verplicht meegenomen in alle besluitvorming. We zetten ervaringsdeskundigen in bij het maken van beleid. Wanneer we beleid maken, zijn de groepen om wie het gaat altijd een volwaardige gesprekspartner. Hun bijdrage kan praktisch of inhoudelijk zijn. We koppelen terug hoe de bijdrage van inwoners bij het maken van het beleid is gebruikt.
- 3.** Inwoners moeten hun idee voor de stad makkelijk kunnen delen met de gemeente, bijvoorbeeld via het Right to Challenge. De gemeente moet daarom duidelijk zijn over welke middelen de inwoners kunnen gebruiken om invloed uit te oefenen op gemeentepannen. Ook openen we een platform om deze ideeën te verzamelen. We maken het opstarten en herhalen van die plannen makkelijker. Een vast contactpersoon helpt inwoners bij het opstellen en uitvoeren van hun plannen. We steunen projecten die buurtgrenzen doorbreken. Zo helpen we iedereen in Den Haag om kennis te maken met andere bewoners en buurten.
- 4.** We willen meer Haagse inwoners betrekken bij het maken van plannen voor de stad. Daarom zetten we meer burgerberaden op. In een burgerberaad, of burgerraad, zitten inwoners van de stad die zich buigen over een specifiek onderdeel van het beleid van de gemeente. Zij brengen daarover een bindend advies uit. De bewoners in deze raden worden via loting gekozen en zijn een afspiegeling van de bewoners. Het burgerberaad kan op stadsniveau, maar ook in een stadsdeel of wijk plaatsvinden. Ook experimenteren we met andere vormen van actieve betrokkenheid bij gemeentebeleid.
- 5.** Digitalisering mag nooit ten koste gaan van betekenisvol menselijk contact met de gemeente. Dat moet ook offline kunnen blijven plaatsvinden. We openen een loket Digitale Zaken waar mensen met al hun vragen over digitalisering terecht kunnen.
- 6.** Iedereen moet de kans krijgen om mee te komen met de digitale ontwikkelingen. Daarom bieden we passende ondersteuning in bijvoorbeeld buurthuizen, via hulp aan huis en door goede leesbaarheid en toegankelijkheid van gemeentewebsites. We zetten ervaringsdeskundigen in met verschillende achtergronden.

- 7.** Ook de stem van kinderen, onze toekomst, moet worden gehoord. Daarom experimenteren we in het Central Innovation District, de Binckhorst en Den Haag Zuidwest met kinderparticipatie. We stellen met de kinderen een plan op waaruit blijkt hoe kinderen hun ideeën over bijvoorbeeld het inrichten van speeltuinen en de openbare weg kunnen delen en inzetten. Na evaluatie breiden we het experiment uit naar andere wijken.
- 8.** Den Haag is trots op de titel 'internationale stad van Vrede en Recht'. Het demonstratierecht is een belangrijke manier om je stem te laten horen, aandacht te vragen voor een onderwerp of op te komen voor een belang. Daarom blijven we het recht om te demonstreren beschermen en zijn we kritisch opleggen van beperkingen aan demonstraties. Intimidatie bij abortusklinieken is niet toegestaan.
- 9.** Het is voor een gezonde democratie belangrijk dat Haagse journalisten zonder beïnvloeding en veilig hun werk kunnen doen. Ze moeten vrij de lokale politiek kunnen controleren. We onderzoeken of een bestaand fonds ingezet kan worden om in onze stad hoogwaardige (onderzoeks)journalistiek te stimuleren.
- 10.** De communicatie van de gemeente moet voor iedereen toegankelijk zijn. Naast persoonlijk contact en fysieke toegankelijkheid tot het gemeentehuis, is het ook belangrijk dat de gemeente in begrijpelijke taal schrijft. Gemiddeld is 25% van de Hagenaars laaggeletterd. In sommige wijken loopt dat percentage op tot 50%. In deze groep laaggeletterden zitten zowel mensen die Nederlands als eerste taal hebben, als mensen voor wie het Nederlands een nieuwe taal is. Belangrijke brieven schrijven we daarom in meerdere talen en we moedigen bijvoorbeeld zorg- en onderwijsinstellingen aan dit ook te doen. We zorgen ervoor dat meer jongeren weten dat ze ook een klacht kunnen indienen over gemeentelijke communicatie bij de Jeugdbudisman. Zo helpen we iedereen om onze informatie te begrijpen.

3 Belang van cultuur en sport

- 1.** Het Haagse kunst- en culturaanbod is een trots voor de stad. Daarom brengen we het subsidiebudget op peil en investeren we minstens 75 miljoen euro per jaar in kunst en cultuur.

- 2.** Alle inwoners van Den Haag hebben toegang tot kunst, cultuur en sport. Als bezoeker of als deelnemer. Daarom behouden we de Ooievaarspas en komen er meer cultuurcoaches om kinderen te helpen kennismaken met het cultuuraanbod. We willen cultuuronderwijs een vast onderdeel maken van het onderwijs op basis- en middelbare scholen. Daarom breiden we het initiatief 'Cultuuronderwijs op z'n Haags' voor het basisonderwijs uit naar het speciaal en voortgezet onderwijs.
- 3.** Den Haag heeft een goede nachtsceen met veel mogelijkheden om verder te groeien. Daarom ontwikkelen we samen met de nachtclubs een betere visie op het nachtleven. We geven meer vergunningen voor nachtclubs en verruimen de openingstijden. Ook ondersteunen we de Haagse popcultuur.
- 4.** We blijven Haagse kunstenaars en muzikanten ondersteunen. We behouden de huidige broedplaatsen en zoeken samen met deze makers naar nieuwe plekken waar zij hun werk kunnen maken.
- 5.** We willen ruimte bieden aan bestaande én nieuwe culturele organisaties in Den Haag. Daarom zorgen we voor verschillende soorten cultuursubsidies, van langere duur voor een basiscultuuraanbod en kortere duur voor tijdelijke projecten. Bij de subsidieaanvraag houdt de adviescommissie rekening met diversiteit en inclusiviteit. Ook de adviescommissie zelf is een representatieve afspiegeling van de Haagse inwoners.
- 6.** Op de zaterdag na Black Friday willen we in Den Haag, net als op ruim 130 plekken op de wereld, Fair Saturday organiseren. Na een dag koopjesjagen laten we Den Haag een dag lang de kracht van kunst en cultuur ervaren. Op deze dag werken artiesten, kunstenaars, culturele organisaties en ondernemers samen om goede doelen te ondersteunen. Het vieren van de Haagse cultuur staat hierbij voorop.
- 7** Sport en bewegen bevordert ontmoetingen tussen mensen. Ook draagt het bij aan een gezonde manier van leven. We vinden dus dat sporten voor iedereen toegankelijk moet zijn, ook voor Hagenaars met een lager inkomen of met een beperking. Daarom willen we zorgen voor meer plekken in Den Haag waar binnen en buiten in de eigen wijk gesport kan worden, zoals outdoor basketbalvelden. Ook leggen we meer speeltuinen aan. Bij de inrichting hiervan denken kinderen uit de buurt mee. Nieuw in te richten wijken, zoals de Binckhorst, Den Haag Zuidwest en Laak, bouwen we zo dat ze uitnodigen tot bewegen. Sportkantines moedigen gezond eten aan.

EEN STAD WAARIN IEDEREEN ZICHZELF KAN ZIJN

4

De diversiteit van Den Haag zien we als een kracht. We waarderen de verschillen én zien ook dat die verschillen soms ingewikkeld kunnen zijn. We zijn tevreden als iedereen zich in Den Haag welkom, veilig en gewaardeerd voelt en mee kan doen op een passende en gelijkwaardige manier.

Uitsluiting is onacceptabel

Maar we kunnen er niet om heen: elke dag krijgen Haagse inwoners te maken met allerlei vormen van discriminatie. Huidskleur, geloof, gender, seksuele voorkeur, leeftijd, achtergrond of handicap worden tegen mensen gebruikt. Elke vorm van uitsluiting is onacceptabel en pakken we keihard aan. Het voorkomen van discriminatie is minstens zo belangrijk. Daarom maken we werk van bewustwording en verbinding in de stad. We willen Den Haag tot een stad maken waarin mensen zich verbonden voelen met elkaar en voor elkaar opkomen.

Afspiegeling bevolking

We willen discriminatie en dus ook racisme de stad uit krijgen. Daarom willen we dat de gemeente niet meer samenwerkt met instellingen en bedrijven die discrimineren. Ook zorgen we ervoor dat de gemeente zelf werknemers werft onder alle inwoners van Den Haag. Het personeel van de gemeente moet in alle functies een goede afspiegeling zijn van de Haagse bevolking.

Veilige straten

Ook op straat moet het veilig zijn. Je moet veilig hand in hand kunnen lopen met je geliefde, ook 's avonds alleen over straat kunnen gaan en zonder aarzelen kunnen dragen wat je wilt. We vangen mensen op, die geen veilig thuis meer hebben. We bieden plek aan inwoners van Den Haag en mensen van daarbuiten. We zorgen ervoor dat nieuwkomers zich zo snel mogelijk thuis voelen.

Zorgvuldig met privacy

Veiligheid mag nooit ten koste gaan van de privacy van mensen. Daarom gaan we zorgvuldig om met gegevens van mensen. Ook zijn we kritisch op het opvragen en gebruiken van gegevens en het digitaal maken van informatie vanuit de gemeente.

Zo werken we aan een stad waarin vrijheid en veiligheid niet ten koste van elkaar gaan, maar juist hand in hand gaan. Zo maken we ons hard voor een stad die open, gastvrij en veilig is voor alle inwoners en bezoekers van Den Haag.

WAARVOOR HEBBEN WE ONS INGEZET?

- We dienden plannen in die de rechten van queerpersonen beschermen. Zo tekende Den Haag op ons aandringen de intersekse verklaring, om de acceptatie en rechten van intersekse mensen te verbeteren. Het actieprogramma 'Queer in Den Haag; veilig, zichtbaar en geaccepteerd' moet leiden tot grotere zichtbaarheid, acceptatie en veiligheid van alle queer inwoners.
- We zorgden voor meer aandacht voor ons koloniale en slavernijverleden: er komt een jaarlijkse herdenking, een monument en lespakketten. Sintvieringen met Zwarte Piet krijgen geen subsidie meer van de gemeente Den Haag. Zo wordt Sinterklaas weer een feest voor iedereen.
- Er is een nieuwe aanpak voor inburgeraars en statushouders. In het inburgeringstraject wordt meer rekening gehouden met de individuele wensen en vaardigheden van de nieuwkomer, zodat onze stad sneller echt hun thuis wordt.
- We steunden een plan om discriminatie binnen de eigen organisatie van de gemeente Den Haag tegen te gaan. Zo komen er trainingen voor medewerkers en zet de gemeente anoniem solliciteren in. Hierdoor zorgen we voor gelijke kansen voor iedereen.
- We zetten ons in voor de privacyrechten van burgers in het sociale en zorgdomein. Bij de digitalisering van de gemeentediensten staan de belangen van inwoners voorop en moet de gemeente open zijn over hoe zij de gegevens van inwoners gebruikt. Hierdoor blijft privé wat privé moet blijven.

1 Oog voor veiligheid én privacy

- 1.** Het is belangrijk dat alle Haagse inwoners zich veilig voelen op straat, zeker in hun eigen buurt of wijk. Daarom breiden we het aantal wijkagenten uit en maken we voor elke wijk een wijkveiligheidsplan. Alle bus- en tramhaltes worden transparant en in het donker goed verlicht. Ook maken we meer gebruik van buurtouders en jongeren die elkaar aanspreken op hinderlijk gedrag op straat. Het bewapenen van BOA's beperken we.
- 2.** We blijven kritisch op het plaatsen van camera's en het gebruik van drones in de stad om de veiligheid op straat te verbeteren. De privacy van inwoners mag hiervoor niet zomaar worden opgegeven. Camera's mogen alleen ingezet worden als tijdelijke maatregel voor specifieke problemen in een bepaalde buurt of wijk. Daarom evalueren we de inzet van veiligheidscamera's ieder jaar.
- 3.** Er blijven klachten komen over etnisch profileren door de landelijke politie. Het is onacceptabel dat politieagenten mensen onnodig staande houden vanwege hun huidskleur of ras. Daarom blijven we strijden tegen etnisch profileren door de Haagse politie én alle andere organisaties die zich hier schuldig aan maken.
- 4.** We verhogen de controle op de handel en kwaliteit van drugs. We zorgen voor een betere spreiding van coffeeshops over onze stad. Op populaire uitgaansplekken in de stad worden voorlichting en tests aangeboden. Op bezit van kleine hoeveelheden drugs voor persoonlijk gebruik wordt niet gehandhaafd. Bij de voorlichting gaan we specifiek in op het gebruik van lachgas. Ook gaan we met verkopers van lachgas in gesprek hoe we het afval zoals lachgaspatronen en ballonnen kunnen terugdringen.

- 5.** We zorgen voor goede opvang en zorg na huiselijk geweld. We moderniseren en verduurzamen de locaties voor de opvang van vrouwen. Ook zorgen we ervoor dat alle mensen die in nood zijn, opgevangen kunnen worden en gebruik kunnen maken van kinderopvang in de buurt. We verhogen hiervoor zo nodig de subsidies aan de opvangcentra. Codewoorden waarbij huiselijk geweld bij bijvoorbeeld apotheken kunnen worden gemeld, worden algemeen bekend.
- 6.** We zetten ons in voor de komst van een Centrum Seksueel Geweld in Den Haag. Zo kunnen Haagse slachtoffers van seksueel geweld in hun eigen stad goed geholpen worden.
- 7.** De ontwikkelingen in de digitalisering volgen elkaar snel op. We vinden het belangrijk dat de gemeente hiervan goed én veilig gebruik maakt. De privacy van inwoners moet steeds voorop staan. Daarom stellen we een ethische commissie in die de gemeente gevraagd en ongevraagd advies geeft over de kansen en risico's van nieuwe technologie en het gebruik van data.
- 8.** Het is belangrijk om zorgvuldig met persoonlijke gegevens van bewoners om te gaan. We maken een voor iedereen toegankelijk register, waarin staat welke algoritmes de gemeente gebruikt. De gemeente moet open zijn op basis van welke gegevens beleid wordt gemaakt. De gemeente laat duidelijk zien hoe gegevens gebruikt worden door infographics te gebruiken.
- 9.** Informatie die de gemeente over de stad verzamelt, is voor iedereen toegankelijk. Deze gegevens mogen alleen geanonimiseerd gebruikt worden. Bedrijven en organisaties die vergelijkbare data verzamelen, worden verplicht deze te delen.
- 10.** We vinden het belangrijk dat gegevens van inwoners in systemen van de gemeente correct zijn, zodat ze op de juiste manier gebruikt kunnen worden. Daarom openen we een meldpunt voor medewerkers van de gemeente om foutieve gegevens aan te passen dan wel te verwijderen.
- 11.** Den Haag is de geboortestad van het Shelter City-initiatief, dat is inmiddels is uitgegroeid tot een netwerk van meer dan twintig steden over de gehele wereld. Wij vinden het belangrijk om mensen die opkomen voor mensenrechten en zelf gevaar lopen, tijdelijk op te kunnen vangen. Daarom blijven we Shelter City steunen.

2 Inclusieve stad

- 1.** Mensen, bedrijven, organisaties, werkgevers, uitzendbureaus en andere instellingen die discrimineren, worden opgespoord en strafrechtelijk vervolgd. Zo laten we zien dat alle vormen van discriminatie, waaronder racisme, onacceptabel zijn en worden bestraft. Ook moedigen we aangifte doen van discriminatie aan en zorgen we ervoor dat er altijd wordt teruggekoppeld wat er met de aangifte is gebeurd.
- 2.** Uitgaansgelegenheden die worden betrapt op discrimineren, krijgen één waarschuwing en verliezen bij een volgende overtreding hun vergunning.
- 3.** De gemeente werkt niet samen met bedrijven, organisaties, instellingen of personen die discrimineren of mensenrechten schenden. Dit geldt ook voor inkoop door de gemeente.
- 4.** Wij willen Ketj Koti op 1 juli uitroepen tot nationale feestdag. Dit is de dag waarop de slavernij in Nederland is afgeschaft. Voor ambtenaren van de stad Den Haag wordt het een vrije dag, we zorgen voor lespakketten voor scholen over het slavernijverleden en organiseren activiteiten op meerdere plekken in de stad. Zo staan we elk jaar stil bij het slavernijverleden. We gaan ook met bijvoorbeeld de Hindoestaanse en Indische gemeenschap in gesprek hoe de stad het beste stil kan staan bij hun slavernijverleden.
- 5.** De gemeente en politie werven op verschillende krachten, ervaringen en achtergronden. Ze versterken de werving van vrouwen, queer mensen, mensen met een beperking, mensen van kleur en mensen met een migratieachtergrond. Er is speciale aandacht voor het creëren van een veilige, inclusieve werkcultuur. We willen een gemeentelijke organisatie die de samenstelling van onze stad weerspiegelt. Daarom gaan we door met anoniem solliciteren. En vanaf schaal 15 streven we er bij de gemeente voor dat 30% van de werknemers een migratieachtergrond heeft.
- 6.** We gaan ons inzetten voor quota voor inclusie, totdat overheidsinstanties in Den Haag een echte representatie worden van de bevolking.
- 7.** Met bedrijven en organisaties die representatief zijn, zullen we als gemeente de samenwerking opzoeken. Waar mogelijk zullen we hen ondersteunen om dit uit te dragen naar andere organisaties en bedrijven. Bedrijven en organisaties die bereid zijn om deze omslag te maken, ondersteunen we bij de start met gratis trainingen van professionals om sensitiviteit te ontwikkelen voor diversiteit en inclusie.

- 8.** De gemeente Den Haag blijft regenbooggemeente en komt op voor de belangen van queer mensen. Gemeentelijke instanties houden rekening met kinderen die opgroeien in één- of meeroudergezinnen of regenbooggezinnen en zij stimuleren onderwijs- en zorginstellingen om dit ook te doen. De gemeente en zorgpartijen zetten zich actief in om vereenzaming van oudere LHBTIQ+-ers te voorkomen.
- 9.** We blijven discriminatie tegen queer mensen actief tegengaan. Zo willen we ze aanmoedigen aangifte te doen bij discriminatie. We doen onderzoek naar het tegengaan van discriminatie tegen queer mensen in de zorg en hulpverlening. Ook willen we queer ambassadeurs laten samenwerken met wijkorganisaties, religieuze instellingen en woon- zorginstellingen zodat queer inwoners (nog) meer worden geaccepteerd.
- 10.** De gemeente communiceert genderneutraal en gebruikt voor- en achternaam of voorletters en achternaam in de aanhef van brieven.
- 11.** We stimuleren zorg- en welzijnsinstellingen om het Roze Loperkeurmerk te behalen. Met dit keurmerk laat een instelling zien open, inclusief en respectvol te zijn naar queer mensen.
- 12.** We zorgen voor voldoende openbare toiletten in Den Haag. Deze moeten allemaal rolstoeltoegankelijk en genderneutraal zijn. Ook is er de mogelijkheden om baby's te verschonen. We promoten het gebruik van een medische toiletpas onder ondernemers. Met deze pas kunnen mensen die vanwege een medische reden dringend naar het toilet moeten, op zoveel mogelijk wc's terecht. Ook in het stadhuis en in de stadsdeelkantoren komen genderneutrale toiletten.
- 13.** We vinden het belangrijk dat de fysieke ruimte in Den Haag voor iedereen toegankelijk is. We delen drempelplaten uit aan winkels, restaurants en andere gebouwen die niet rolstoeltoegankelijk zijn. Bij nieuwbouw en renovatie van bestaande gebouwen is toegankelijkheid een harde eis. Bij nieuwe plannen denken we met ervaringsdeskundigen na over toegankelijkheid. We zorgen ervoor dat alle bibliotheken een invalidentoilet hebben. We moedigen het bouwen van invalidentoiletten aan op alle Haagse stations.
- 14.** Sekswerk is volgens de wet toegestaan. Sekswerkers moeten dan ook veilig en zonder bedreiging hun werk kunnen doen. Niet elke sekswerker werkt het liefst in raam- of seksclubprostitutie. In de coronapandemie zijn veel van hen ook online gaan werken. We zetten ons ervoor in dat Haagse sekswerkers vanuit huis en online kunnen blijven werken. De omgeving van sekswerkers moet veilig en prettig zijn.

- 15.** We blijven ons inzetten om vooroordelen over sekswerk tegen te gaan. Hiervoor werken we samen met sekswerkers zelf, met andere gemeenten en landelijke organisaties die opkomen voor de belangen van sekswerkers. Er is extra aandacht voor niet-vrouwelijke sekswerkers en sekswerkers zonder vergunning.
- 16.** We maken duidelijke plannen voor de toekomst van sekswerkers in Den Haag. Zo weten zij en omwonenden van clubs en ramen waar ze aan toe zijn. We pakken overlast in de Rivierenbuurt en het Oude Centrum aan en knappen de Doubletstraat op. Zo kunnen sekswerkers in een veilige omgeving hun werk doen en zorgen we voor een leefbare buurt voor de andere bewoners. De huidige huizen in de Rivierenbuurt behouden we.
- 17.** Het kan voor nieuwkomers van binnen en buiten Europa lastig zijn om een goede start te maken in Den Haag. Daarom komt er voor hen één duidelijke contactpersoon, die nieuwkomers helpt met informatie over wonen, rechten en sociaal contact. Ook gaat de gemeente samenwerken met de IND en het Expat Centre. Zo kunnen nieuwkomers snel écht meedoen in Den Haag.

EEN GROENE STAD VOOR IEDEREEN

5

De coronacrisis heeft laten zien hoe belangrijk een groene, gezonde en schone leefomgeving is. Even een frisse neus halen of een ommetje in het park waren een welkome afwisseling naast al het thuis zitten. Helaas is dit in onze stad niet voor iedereen even vanzelfsprekend. We zien grote verschillen in de stad. Niet in alle buurten bevindt groen zich op loopafstand. Terwijl groen goed is voor onze gezondheid en welzijn.

Groen is ook nodig nu ons klimaat steeds sneller verandert. We voelen de stad warmer worden. De zeespiegel stijgt. Den Haag is onze prachtige stad. Maar het is ook een stad die gevoelig is voor klimaatverandering. En klimaatverandering treft kwetsbare mensen het hardst.

De komende jaren zijn cruciaal om mét elkaar, mét alle inwoners van Den Haag, in een hoger tempo te verduurzamen en te vergroenen. Dit doen we om onze stad bestendig te maken tegen extreem weer. Om nieuwe banen te creëren in de circulaire economie en om een gezondere leefomgeving voor alle Hagenaars te realiseren.

We willen dat iedereen mee kan doen met verduurzamen en vergroenen en dat iedereen kan profiteren. De verduurzamingsopgave moet ons dichterbij elkaar brengen, in plaats van de kloof tussen stadsgenoten verder vergroten. Samen maken we Den Haag klaar voor de toekomst.

Klimaatneutraal

Onze ambitie blijft ongewijzigd: in 2030 is Den Haag klimaatneutraal. We versnellen de energietransitie door minder energie te gebruiken en meer duurzame energie op te wekken. We gaan alle woningen in Den Haag isoleren en leggen op alle beschikbare daken zonnepanelen. Den Haag wordt internationale kennis- en praktijk hoofdstad voor aardwarmte. We dringen de uitstoot van schadelijke stoffen terug.

Groene stad

We vergroenen onze stad en koesteren natuurgebieden, parken, stranden en duinen. Onze unieke natuur willen we in stand houden, beschermen en toegankelijk maken. We planten meer bomen en maken de stad klaar voor klimaatverandering. We pakken de overlast van afval aan en zorgen voor schone, groene en leefbare straten.

Leefbaar en bereikbaar

We maken onze wijken leefbaar en onze straten toegankelijk om te spelen, te leven en elkaar te ontmoeten. Slechts vier op de tien volwassenen in Den Haag heeft een auto. Maar onze straten staan vol met geparkeerde auto's. De negatieve impact van auto's op onze leefomgeving is enorm. Dit kan écht anders. Alternatief vervoer maken we veiliger, betaalbaarder en aantrekkelijker. We investeren in de fiets, het openbaar vervoer en elektrisch deelfervoer. We investeren in groene en leefbare wijken met veel voorzieningen dichtbij.

WAARVOOR HEBBEN WE ONS INGEZET?

- Onze stad wordt steeds groener: ons initiatiefvoorstel (gratis) Bomen voor alle bewoners in Den Haag wordt uitgevoerd en haalde het landelijke nieuws. Daarmee wordt de stad 1400 bomen rijker, met name ook in de meest versteende wijken waar dit het hardst nodig is.
- Er is structureel meer geld beschikbaar gemaakt voor het welzijn van dieren in onze stad. Hierdoor worden meer gevonden en gewonde dieren met een vermoedelijke eigenaar en gewonde in het wild levende dieren van de juiste zorg voorzien. Daarnaast wordt er geïnvesteerd in betere voorlichting voor huisdiereigenaren en versterking van dierenwelzijnsorganisaties.
- We zorgden voor tientallen extra afvalsorteerstraten met ondergrondse containers voor glas, papier, textiel en PMD (plastic, metaal en drankkartons). Hierdoor maakten we het onze inwoners makkelijker om afval te scheiden.
- Het aantal zonnepanelen op Haagse daken groeide door naar meer dan 150.000 en kent onze stad meer dan 1500 groene daken. We ondersteunden tientallen duurzame initiatieven van groepen bewoners bij het isoleren en verduurzamen van hun woningen, waardoor in steeds meer wijken deze aansprekende voorbeelden navolging krijgen.
- We gaven voetgangers en fietsers meer ruimte en voerden milieuzones in waar de meest vervuilde dieselauto's niet meer welkom zijn. Er zijn al meer dan 3000 openbare laadpalen voor elektrische auto's. Hierdoor is de luchtkwaliteit in onze stad verbeterd, waardoor onze stad voor iedereen gezonder is geworden.

1 Gezonde leefomgeving voor iedereen

- 1.** We vergroenen onze stad. Voor iedere nieuwe Hagenaar planten we een boom, door dit te doen komen er de komende periode tienduizend bomen bij. Per wijk stellen we een minimumaantal bomen vast. We laten bomen in onze stad oud worden. We kappen alleen bomen als het aantoonbaar echt niet anders kan. Daar waar een boom plaats moeten maken, komt zo dicht mogelijk in de buurt een zo groot mogelijke boom terug. We houden rekening met biodiversiteit en planten bij voorkeur inheemse boomsoorten. Groene bermen worden zo min mogelijk gemaaid en vlindervriendelijk beheerd. We versterken de groene verbindingen tussen onze natuurgebieden, verdrievoudigen het aantal groene daken in de stad en vervangen versteende oevers voor groene oevers. We betrekken onze inwoners - en in het bijzonder onze jongste Hagenaars - bij het vergroenen van onze wijken.
- 2.** We staan pal voor onze natuurgebieden, onze Natura 2000-gebieden en ons stille strand. We geven het Zwarte Pad terug aan de natuur en respecteren het kustpact Rust aan de kust. De jaarrondexploitatie van strandtenten is een onwenselijke ontwikkeling waar we ons tegen blijven verzetten. Voor de fauna, flora en duinvorming in de duingebieden is een rustperiode cruciaal. We investeren meer geld in het behoud en beheer van ons groen en blijven inzetten op slim gebruik van zones. We maken extra geld vrij voor handhaving: er worden meer boswachters aangesteld die naast handhaving ook een educatieve functie vervullen in onze natuurgebieden.

- 3.** We sporen inwoners met nieuwe stimuleringsregelingen actief aan om meer groen aan te brengen in hun eigen tuin, balkon of dakterras. We breiden het programma *Bomen voor Den Haag, waarbij iedereen een gratis boom kan krijgen* uit en stellen ook struiken beschikbaar. We gaan door met tegelwippen: *Operatie Steenbreek* zetten we krachtig voort. We stimuleren verticaal groen, geveltuinen en buurttuinen.
- 4.** De publieke ruimte is voor iedereen. We zorgen voor voldoende bankjes, watertappunten, openbare toiletten, groene speeltuinen en stimuleren kunst en culturele uitingen in de buitenruimte.
- 5.** We stellen hoge duurzaamheidseisen aan alle horeca die in of dichtbij natuurgebieden is gelegen, zoals strandpaviljoens. Voor deze recreatiegelegenheden geldt: bevoorrading wordt emissieloos, gebruikte energie is afkomstig van niet-fossiele bronnen en de exploitatie is plasticvrij. Deze gelegenheden hebben een inspanningsverplichting om zwerfafval in de omgeving actief tegen te gaan.
- 6.** Den Haag maken we beter bestand tegen extreem weer. We maken de stad klimaatrobuust. Hitteoverlast en hittestress pakken we serieus aan. Door de klimaatverandering wordt het in de zomer steeds heter in Den Haag. In iedere wijk creëren we voldoende koele plekken. Iedere woning is maximaal 300 meter verwijderd van een aangename, groene en koele verblijfplek.
- 7.** We zorgen dat we water kunnen vasthouden in droge periodes en dat we bij extreme regenbuien water in een hoog tempo kunnen opvangen en afvoeren. We herstellen meer oude waterverbindingen in de stad die als buffer dienen. Hiermee maken we de stad bovendien aantrekkelijker. We introduceren waterpleinen waar kinderen kunnen spelen en die in periodes van extreme regenbuien dienen als opvang voor overtollig water. We moedigen stadsgenoten actief aan om tijdens hitte en droogte spaarzaam om te gaan met water en stimuleren het gebruik van een waterton in de tuin, op het balkon of het dakterras. Bij vernieuwing van het riool en bij nieuwbouw stappen we over op een gescheiden rioolsysteem. Het gebruik van half verhard oppervlakte in onze openbare ruimte wordt de norm.
- 8** Overlast van afval in onze wijken dringen we terug. We verdubbelen het aantal plastic-, glas-, en papierbakken en starten met ondergrondse afvalbakken voor het GFT-afval. We breiden het aantal containertuintjes uit. In 2024 hebben alle ondergrondse vuilcontainers een tuintje. We maken hergebruik de norm. Kringlooporganisaties en non-profit organisaties krijgen meer mogelijkheden om bruikbare spullen in te zamelen. We stimuleren het zelf composteren van GFT-afval.

- 9.** We voeren de ambitieuze Agenda Dierenwelzijn uit. Dieren die overlast veroorzaken worden zoveel mogelijk preventief en op een natuurlijke manier aangepakt. Voorlichting om overlast te voorkomen heeft prioriteit. Op kinderboerderijen en op maneges staat dierenwelzijn bovenaan en is er aandacht voor educatie over dierenwelzijn. Er worden meer schuilplekken, rustplaatsen en broedplekken voor dieren, insecten en vogels gerealiseerd. Den Haag wordt een bontvrije gemeente en roept (mode)winkels op om geen kleding en accessoires van en met bont van pelsdieren meer te verkopen. We ondersteunen organisaties die dierenwelzijn in de stad bevorderen, zoals de dierenambulance en de vogel- en knaagdierenopvang.
- 10.** We zorgen actief voor een gezonde voedselomgeving, vergroten het aanbod en stimuleren de vraag naar regionaal, duurzaam geproduceerd voedsel. We ondersteunen initiatieven zoals Lekker Nassuh, Eetbaar park en Rechtstreeks die biologisch geproduceerd voedsel uit de omgeving beschikbaar maken en ondersteunen de Haagse Voedselraad. We experimenteren samen met wijk- en buurtinitiatieven met voedseltuinen en fruitparken. De gemeente zorgt er actief voor dat we het overvloedige aanbod van ongezond voedsel in onze stad tegen gaan. Binnen de gemeentelijke organisatie wordt vegetarisch eten de norm. Natuur- en milieueducatie voor de jongste inwoners van Den Haag breiden we uit met lessen over het verbouwen, klaarmaken en eten van voedsel.
- 11.** Bij de invoering van de nieuwe omgevingswet letten we er scherp op dat de normen voor hinder en vervuiling door gevaarlijke stoffen, geluid en stank tenminste even streng blijven. We dringen geluidsoverlast en lichtvervuiling terug. In de hele stad komt energiezuinige straatverlichting. We meten naast de pieken ook het continue geluid van verkeer en dringen dit terug, bijvoorbeeld op de doorgaande routes naar Scheveningen.
- 12.** We gaan uit van de strenge WHO-normen voor luchtkwaliteit. We blijven pleiten voor een vuurwerkverbod in onze stad en zetten ons in voor meer rookvrije zones.
- 13.** Onze zee houden we schoon. De gemeente zorgt ervoor dat er geen plastic en zo weinig mogelijk verontreiniging uit de stad in zee belandt.
- 14.** In Den Haag bouwen we een internationaal centrum voor klimaat, recht en vrede. In dit centrum komt een helpdesk waar Hagenaars terecht kunnen met praktische vragen over verduurzaming en klimaat, en een kenniscentrum over internationaal recht en gerechtigheid rondom klimaat, met speciale aandacht voor de positie van inheemse volkeren wereldwijd.

2 Een eerlijke energietransitie

- 1.** We gaan voor een eerlijke transitie waarin iedereen mee kan doen. We installeren een burgerberaad waardoor inwoners de gemeente adviseren over verduurzaming. Ook breiden we de wijkgerichte aanpak voor verduurzaming uit naar alle wijken. Verduurzamen doen we samen.
- 2.** Den Haag wordt de internationale kennis- en praktijkhoofdstad voor aardwarmte. Onze gunstige ligging maakt aardwarmte een bijzonder kansrijke, duurzame energiebron voor onze stad. Bewoners worden actief betrokken bij de ontwikkeling van aardwarmte. In 2026 zijn meerdere bronnen operationeel die met toekomstbestendige warmtenetten zijn aangesloten op woningen. Duurzame warmte verdelen we eerlijk over de stad. Bij de landelijke overheid dringen we aan op een duidelijke Warmtewet die burgers beschermt tegen de macht van commerciële warmtepartijen.
- 3.** Op alle geschikte daken van Den Haag liggen in 2030 zonnepanelen en zonnecollectoren. De gemeente geeft het goede voorbeeld. Op alle daken die in haar bezit zijn, liggen uiterlijk in 2025 zonnepanelen en zonnecollectoren. Daarnaast bemiddelt de gemeente actief met bedrijven of partijen die grote of veel daken tot hun beschikking hebben. We experimenteren met zonnepanelen op gevels. Cruciaal is dat lokale energiecoöperaties en buurtinitiatieven meer daken tot hun beschikking krijgen om zonne-energie op te wekken: zo kunnen ook mensen zonder eigen dak investeren in zonne-energie.
- 4.** In 2030 is de hele woningvoorraad van Den Haag geïsoleerd. Isoleren is een zeer effectieve maatregel om energie te besparen en het is een maatregel die zichzelf terugverdient. Een goed geïsoleerde woning is vaak ook comfortabeler om in te wonen. Bovendien is het isoleren van huizen belangrijk om ze op termijn aan een duurzame warmtebron te kunnen aansluiten. De gemeente ondersteunt inwoners actief bij het isoleren van hun huizen, ook financieel.
- 5.** De gemeente gaat gunstige financiële regelingen aanbieden aan mensen met een midden- en laag inkomen die hun huis willen verduurzamen. Daarnaast zetten we vol in op grootschalige, collectieve inkoopacties zodat verduurzamen makkelijker en goedkoper wordt voor Hagenaars. Duurzaamheidssubsidies maken we toegankelijker voor mensen met midden- en lage inkomens. Deze subsidies moeten beter te vinden zijn en in begrijpelijke taal worden aangeboden.

- 6.** We gaan samen met de woningbouwcorporaties de sociale woningvoorraad in een hoog tempo verduurzamen. Woningen worden vóór 2030 goed geïsoleerd. Hiermee slaan we een dubbele slag: we verduurzamen de woningvoorraad in Den Haag en zorgen voor hoger comfort en lagere woonlasten voor de huurders. Woningcorporaties zorgen dat bewoners hun huizen zo energiezuinig mogelijk gebruiken, bijvoorbeeld door slimme meters en trainingen. Maatregelen om te verduurzamen mogen niet leiden tot hogere woonlasten. De gemeente Den Haag pleit landelijk voor de afschaffing van de verhuurderheffing. Het geld dat hiermee vrijkomt, wordt geïnvesteerd in de verduurzaming van corporatiewoningen.
- 7.** We hebben extra aandacht voor energiearmoede in Den Haag. Huishoudens die hiermee te maken hebben, maken samen met energiecoaches een aanpak op maat. De gemeente maakt aanvullende afspraken met energiebedrijven. Het afsluiten van energie is in Den Haag verleden tijd. We zorgen voor goede campagnes over energiebesparing en stellen gratis materialen beschikbaar om woningen te isoleren. Huurders met een kleine beurs die van het gas afgaan, draaien niet op voor de kosten van een nieuw fornuis of nieuwe pannenset.
- 8.** Nieuwe inwoners of mensen die binnen Den Haag verhuizen, krijgen een warmtescan aangeboden door energiecoaches uit hun wijk. Een verhuizing is een belangrijk moment waarop verduurzaming kan plaatsvinden. Daarnaast kunnen mensen die al langere tijd in hun huis wonen zo'n scan aanvragen. Op basis van de scan krijgen inwoners een op maat gemaakt stappenplan inclusief een overzicht van de beschikbare subsidies. Zo maken we het makkelijker en toegankelijker voor mensen om hun woningen te verduurzamen.
- 9.** We blijven inzetten op voorlichting op het gebied van verduurzaming en energiebesparing. Voor energiebesparing in huis komen meer gratis advies en hulpmiddelen beschikbaar. We ondersteunen energiecoaches met meer budget en capaciteit. We stimuleren meertalige energiecoaches en energiecoaches die de gebarentaal machtig zijn.
- 10.** Energiecoöperaties krijgen bij zon-, wind- en aardwarmteprojecten bij voorbaat een plek in aanbestedingen. De gemeente neemt lokaal eigendom als eis mee in de verlening van een vergunning. Den Haag stelt hiermee de norm voor de rest van Nederland. Zo realiseren we de eis van 50% lokaal eigendom uit het Klimaatakkoord en zorgen we ervoor dat inwoners mee profiteren en delen in de winst die de verduurzaming van de energievoorziening oplevert.

- 11.** We handhaven de Wet Milieubeheer waarin staat dat bedrijven milieubesparende maatregelen die binnen vijf jaar kunnen worden terugverdiend, moeten doorvoeren.
- 12.** Als gemeente investeren we actief in groene kennis, kunde en vakbekwaamheid, bijvoorbeeld door de door ons eerder geïnitieerde Wind op Zee campus op te zetten en verder uit te breiden. De campus stoomt jongeren klaar voor een baan in de bouw of het onderhoud van windmolens op zee. Universiteiten, hogescholen en het voortgezet onderwijs in Den Haag worden aangemoedigd om programma's over duurzaamheid en circulariteit op te zetten.
- 13.** Voor duurzame bedrijven en organisaties wordt Den Haag een aantrekkelijke vestigingsplaats. Dit leidt tot meer kennis over duurzaamheid en werkgelegenheid in sectoren van de toekomst. De gemeente spreekt grote, vervuilende bedrijven in onze stad actief aan op (het nakomen van) hun duurzame ambities en richt zich op het naar onze stad halen van uitsluitend duurzame bedrijven.
- 14.** We willen dat alle nieuwbouwwoningen voldoen aan de hoogste duurzaamheidseisen. Nieuwbouw is energiepositief, circulair, natuurinclusief, diervriendelijk en aangesloten op goede fietspaden en OV-voorzieningen. Bij nieuwbouw wordt zoveel als mogelijk gebruik gemaakt van duurzame, gerecyclede materialen, zoals hout. Voor de op- en uitbouw van bestaande woningen gaan de hoogste duurzaamheidseisen gelden.
- 15.** Toekomstige warmtenetten worden uitsluitend aangesloten op duurzame bronnen. Waar dit nog niet mogelijk is, maakt de gemeente duidelijke afspraken met de eigenaar van het warmtenet over het verduurzamen van de warmtebron. Zo moeten de bedrijven die de restwarmte leveren voor de Leiding door het Midden, het warmtetransport van Rotterdam naar Den Haag, versneld verduurzamen.
- 16.** De gemeente koopt alleen nog maar Maatschappelijk Verantwoord in (MVI). De gemeente borgt de verduurzaming van haar eigen organisatie en haar inkoopketens door in 2023 het hoogste niveau (niveau 5) op de CO2-Prestatieladder te halen.

3 Duurzaam verplaatsen in een groene stad

- 1.** We bevorderen de bereikbaarheid van Den Haag en omliggende gebieden en verduurzamen het vervoer in en rondom de stad. Lopen, fietsen, openbaar vervoer en deelvervoer spelen een steeds belangrijkere rol in hoe we ons door de stad verplaatsen.

- 2.** We stimuleren mensen die nog niet fietsen om de fiets te pakken. Fietsen is gezond, goed voor het milieu en belangrijk in de aanpak van verkeersarmoede. We maken fietsen aantrekkelijker en veiliger in de stad. Snorfietsen, brommers en scooters rijden voortaan met een helm op de rijbaan. Zo maken we meer ruimte op het fietspad. Bij wegwerkzaamheden krijgen fietsers voorrang en zorgen we dat zij met zo min mogelijk hinder hun weg kunnen vervolgen.
- 3.** We bestrijden vervoersarmoede door de OV-regelingen voor Ooievaarspashouders in stand te houden en breiden deze uit waar mogelijk. We starten met een Fietsenbank voor minima.
- 4.** Alle straten met basisscholen worden schoolstraten: deze straten zijn afgesloten voor auto's op tijden waarop kinderen naar school en naar huis gaan. We stimuleren ouders om hun kinderen lopend of op de fiets naar school te brengen. We beperken het aantal *kiss and ride* plekken rondom scholen.
- 5.** In woonwijken komen meer goede voorzieningen om fietsen te stallen. Voor alle vooroorlogse wijken ontwikkelt de gemeente plannen waarin per wijk wordt aangegeven hoe het fietsparkeren beter kan worden georganiseerd. Waar mogelijk parkeer je de fiets bewaakt en inpandig. Waar dat niet kan plaatsen we voldoende fietsbeugels en fietscarroussels op straat. Dit doen we ook wanneer een grootschalige herinrichting van de straat pas voor een later moment is gepland. Als het trottoir niet breed genoeg is, worden er parkeerplekken gebruikt. Waar bewoners eerst willen testen wat een goede locatie is voor fietsbeugels, kunnen ze proefdraaien met fietsvlonders.
- 6.** We investeren in OV-haltes en stations: bij tramhaltes komen er hoogwaardige fietsvoorzieningen, waaronder voldoende fietsbeugels en voldoende oplaadplekken voor elektrische fietsen. Alle OV-haltes zijn groene, diervriendelijke haltes. Bij zoveel mogelijk haltes en op de treinstations komen gratis watertappunten. We verbieden reclames van fossiele bedrijven op de abri's. We maken de Rijnstalling bij Den Haag CS permanent en zorgen dat elektrische fietsen er op de bovenste verdieping kunnen opladen.
- 7.** We brengen het openbaar vervoer in onze stad naar een hoger niveau. Het netwerk van RandstadRail breiden we zo snel mogelijk uit naar de Binckhorst. Ook Den Haag Zuidwest en Scheveningen maken we beter bereikbaar met het openbaar vervoer. We experimenteren met OV-maatwerk in buurten waar op dit moment een slechte OV-aansluiting is, waaronder Vroondaal, Binckhorst, Benoordenhout en Norfolk. Deze OV-schaalsprong zorgt ervoor dat de gemiddelde deur-tot-deur reistijd met het openbaar vervoer afneemt.

- 8.** In 2025 is al het OV overal toegankelijk voor mensen die slecht ter been zijn, in een rolstoel zitten of met een kinderwagen reizen.
- 9.** Er komen meer P+R-plekken rondom de stad die goed zijn aangesloten op het OV-netwerk. Er komen speciale plekken voor touringcarbussen. Die zijn niet meer welkom in het centrum.
- 10.** Deelvervoer breiden we uit over de stad: we laten zien dat particulier autobezit niet noodzakelijk is voor een goede bereikbaarheid. De gemeente gaat actief op zoek naar inwoners die met elkaar een deelauto, -busje of -scooter willen introduceren in hun straat of wijk en ondersteunt hen. Elektrisch deelvervoer wordt in het bijzonder gestimuleerd. Van commerciële aanbieders van deelvervoer wordt verwacht dat zij voor 2025 minimaal 75% van hun wagenpark in de stad hebben geëlektrificeerd. Waar deelvervoer groeit, halen we 30 parkeerplaatsen weg zodat we die ruimte kunnen besteden aan groen en speelvoorzieningen.
- 11.** We leggen de komende jaren flink meer laadpalen aan in Den Haag. Iedereen die een laadpaal nodig heeft, kan deze kosteloos aanvragen bij de gemeente. De gemeente maakt de overstap naar elektrisch vervoer voor inwoners zo makkelijk mogelijk. Dit geldt voor (deel)auto's, scooters en ook voor fietsen. De gemeente stelt alles in het werk om ervoor te zorgen dat de elektriciteit die uit laadpalen komt, is opgewekt uit duurzame energiebronnen.
- 12.** De auto is te gast in onze straten. In de bebouwde kom geldt een maximumsnelheid van 30 km per uur, behalve op rijkswegen. We handhaven actief op de maximumsnelheid. Bij de herinrichting van woonstraten betrekken we inwoners actief om straten zo veilig, schoon en groen mogelijk te maken en kijken we samen of een maximumsnelheid van 15 km per uur kan worden ingevoerd.
- 13.** Het hele centrum wordt een autoluwe zone waar voetgangers en fietsers zich makkelijk en veilig kunnen verplaatsen. Van de Gedempte Gracht maken we een parkeervrije fietsstraat. Binnen de centrumring kunnen alleen nog bewoners en hun bezoekers op straat parkeren. Dit geldt ook voor Scheveningen. We dringen op zomerse dagen de overlast door auto's in Scheveningen flink terug.
- 14.** We breiden de huidige milieuzones uit. Ook in de ring om het centrum waren we de meest vervuilende vrachtwagens, bestel-, personenauto's en brommers. Bij de landelijke overheid dringen we aan op strengere milieuzones. Post- en pakketbezorging en bevoorrading van winkels en horeca is in onze stad vanaf 2025 emissieloos.

- 15.** We dringen de spits terug. De gemeente start samen met werkgevers en onderwijsinstellingen een mijn-d-de-spitsprogramma om inwoners te stimuleren de fiets te pakken, thuis te werken en buiten de spits naar werk of school te reizen.
- 16.** We hanteren strengere normen voor parkeervergunningen en maken ze duurder. Voor een tweede parkeervergunning worden aanvullende eisen gesteld. We stoppen met het uitgeven van extra parkeervergunningen en voeren in de hele stad betaald parkeren in.
- 17.** Mensen die de parkeervergunning van hun eerste of tweede auto inleveren, nodigen we uit om mee te denken over een andere inrichting van vrijgekomen parkeervakken. Om te wennen krijgen ze de mogelijkheid om een periode gratis met het OV te reizen of met korting gebruik te maken van deelmobiliteit. Mensen die geen auto bezitten, kunnen uiteraard ook met de gemeente in gesprek over een andere inrichting van vrijgekomen parkeervakken.
- 18.** Bij nieuwbouw laten we de parkeernorm los, stimuleren we de komst van elektrisch deelfervoer en introduceren we een fietsnorm.
- 19.** We pleiten bij de landelijke overheid voor het beperken van de maximumsnelheid tot 80 km per uur op de rijkswegen die rondom Den Haag liggen.

FINANCIËLE PARAGRAAF

INTENSIVERINGEN (BEDRAGEN = *1.000)

	2023	2024	2025	2026
Frequenter ophalen van afval, bijplaatsingen inclusief experimenten	8.600	8.600	8.600	8.600
Verschuiven centraal budget naar stadsdelen	16.000	16.000	16.000	16.000
Burgerberaden	2.500	2.500	2.500	2.500
Haags minimumloon	1.000	1.000	1.000	1.000
In dienst nemen van schoonmakers, beveiligers etc.	2.000	2.500	3.000	3.500
Transitie werkomgeving ambtenaren post-corona	1.200	1.200		
Kunstenplan budget terug ophogen naar 75 miljoen			6.300	6.300
Subsidie tolken opleidingen van slechthorenden (voor degenen die dat nog niet hebben)	300	300	300	300
Openen nieuwe bibliotheken en elektrische bibliobus	1.000	1.000	1.000	1.000
Invoeren 30 km/u als maximale snelheid	6.200	8.000	8.000	7.997
Groenonderhoud inclusief verscherpt toezicht doel- en rechtmatigheid bomenkop	1.200	1.200	1.200	1.200
Boom voor iedere Hagenaar	500	500	500	500
Duurzaamheid in de wijken continueren	1.700	1.700	1.700	1.700
Stip banen	5.000	5.000	5.000	5.000
Pilot basisinkomen (driejarig)	500	500	500	
Uitbreiden aanpak schuldenproblematiek	1.100	1.100	1.100	1.100
Huiselijk geweld	600	600	600	600
Dak- en thuislozen	750	750	750	750
Menstruatiearmoede	300	300	300	300
Extra investeren in welzijn	2.500	2.500	2.500	2.500
Extra geld voor zorg en jeugdzorg	23.000	23.000	23.000	23.000
Extra ondersteuning jeugdorganisaties	150	150	150	150
Kinderparticipatie (initiatiefvoorstel)	300	300	300	300
Opvang en ondersteuning statushouders en vluchtelingen	1.000	1.000	1.000	1.000
Herdenking slavernij	250	250	250	250
Steun voor huisdieren van Ooievaarspashouders (voor chippen, castreren etc.)	100	100	100	100
Aanleg en onderhouden Openbare toiletten	500	500	500	500
Investeren in versterken huurteam	750	750	750	750
extra inzet bijzondere woonvormen zoals wooncoöperaties, groepswonen	750	750	750	750

FINANCIËLE PARAGRAAF

INTENSIVERINGEN (BEDRAGEN = *1.000)

	2023	2024	2025	2026
Investeren in seniorenmakelaar	500	500	500	500
Extra inkoop ambulante woonbegeleiding van zorgdoelgroepen	2.000	2.000	1.000	750
Ruimere kwijtschelding OZB voor minima	3.500	4.500	5.500	6.500
Investeren in sociale woningbouw (als gemeente)	34.000	48.000		
Uitbreiden milieuzones (inclusief sloop - en inruilsubsidies)	2.000	2.000		
Fietsparkeren in de wijken	300	300	300	300
Opknappen Doubletstraat	650			
Verhogen en gelijktrekken individuele studietoeslag	1.00	1.00	1.00	1.00
Stimuleren sport voor doelgroepen die minder sporten	500	500	500	500
Totaal	124.200	139.750	94.350	95.097

VERHOOGDE OPBRENGSTEN (BEDRAGEN = *1.000)

	2023	2024	2025	2026
OZB mee laten stijgen met waardevermeerdering huizen (7%)	4.345	12.713	21.667	31.247
OZB-tarief verhogen met 10%	11.954	12.791	13.687	14.645
Tekort begroting 2022-2025	-19.288	-19.288	-19.288	-19.288
Voortzetten bevroren opschalingskorting door Rijk (of afschaffen)	18.000	24.000	30.000	30.000
Reclamebelasting (gedifferentieerd)	4.800	4.800	4.800	4.800
Minder inhuur, meer mensen in dienst	2.000	2.500	3.000	3.500
Parkeervergunningen en parkeren op straat (nettobedrag, dus baten-lasten)	8.000	8.000	8.000	8.000
Uitbreiden gebied betaald parkeren	500	1.000	1.500	2.000
Schrappen derde vergunning	1.000	1.000	1.000	1.000
Verhogen leges kapvergunning	400	400	400	400
Afvalstoffenheffing	8.600	8.600	8.600	8.600
Verschuiven centraal budget naar stadsdelen	16.000	16.000	16.000	16.000
Rijksbijdrage verhoging jeugdzorg en wmo	16.000	15.000	14.000	14.000
Transitie werkomgeving ambtenaren post-corona	1.200	1.200	1.200	1.200
Beperken toeristen tot regio's die met duurzaam ver- voer naar Den Haag kunnen reizen	1.160	1.160	1.160	1.160
Focussen structuurversterking	940	940	940	940
Extra geld Rijk voor Jeugdzorg besteden aan kwaliteits- verbetering en innovatie	16.000	15.000	14.000	14.000
Vrijval reserves	4.900			
Doubletstraat niet verhuizen	1.200			
Onttrekken aan reserve Olympisch Fonds	250	250	250	250
Totaal	95.961	104.066	118.915	130.454

